

«СУРГАЛТЫН ХЭРЭГЦЭЭГ ТОДОРХОЙЛОХ» СУДАЛГАА ЭЦСИЙН ТАЙЛАН

«Каритас Чех Републик»-ийн захиалгаар
Судалгаа, зөвлөх үйлчилгээний
«Эс Ай Си Эй» ХХК хийж гүйцэтгэв.

Улаанбаатар хот
2021 он

Энэхүү тайланг Каритас Чех Републик болон хамтрагч байгууллагуудын хэрэгжүүлж буй “Монгол Улс дахь хуванцар хог хаягдлын дахин боловсруулалтын тогтвортой байдлыг хангах төсөл”-ийн хүрээнд гаргав. Энэхүү тайланд орсон агуулга нь Европын Холбооны байр суурийг илэрхийлээгүй болно.

АГУУЛГА

АГУУЛГА	3
ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ	4
ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ	4
ГРАФИКИЙН ЖАГСААЛТ	4
ХАВСРАЛТЫН ЖАГСААЛТ	5
ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ	7
ӨМНӨХ ҮГ	8
ТАЙЛАНГИЙН ХУРААНГУЙ	9
БҮЛЭГ 1. СУДАЛГААНЫ АРГАЧЛАЛ, АРГА ЗҮЙ	10
1.1 СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, ЗОРИЛТ	11
1.2 СУДАЛГААНЫ ХАМРАХ ХҮРЭЭ	11
1.3 СУДАЛГААНЫ АРГА ЗҮЙ	11
1.3.1 Тоон судалгаа.....	12
1.3.2 Ганцаарчилсан ярилцлага.....	14
1.3.3 Баримт бичгийн шинжилгээ	14
1.4 МЭДЭЭЛЭЛ БОЛОВСРУУЛАХ, ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ ХИЙХ.....	14
БҮЛЭГ 2. БАРИМТ БИЧГИЙН ШИНЖИЛГЭЭ	17
2.1 САЛБАРЫН ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ	18
2.2 ХОГ ХАЯГДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА /2017/.....	19
2.3 ОЛОН УЛСЫН ГЭРЭЭ, КОНВЕНЦ	19
2.4 МОНГОЛ УЛСЫН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ – 2030	19
2.5 НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО	20
2.6 ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙГ САЙЖРУУЛАХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР /ЗГ, 2014/ 20	20
2.7 АГААР, ОРЧНЫГ БОХИРДЛЫГ БУУРУУЛАХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР /ЗГ, 2017/	21
2.8 ТӨРӨӨС АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН ТАЛААР БАРИМТЛАХ БОДЛОГО /2015/.....	22
2.9 ГУРВАН ТУЛГУУРТ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО /2018/	22
2.10 ТӨРӨӨС АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН ТАЛААР БАРИМТЛАХ БОДЛОГЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ДУНД ХУГАЦААНЫ СТРАТЕГИ 2015-2020.....	22
БҮЛЭГ 3. ӨРХИЙН СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН	24
3.1 СУДАЛГААНД ОРОЛЦОГЧДЫН ЕРӨНХИЙ ШИНЖ	25
3.2 СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН.....	26
3.3 БҮЛГИЙН ДҮГНЭЛТ	38
БҮЛЭГ 4. ХУВАНЦАР ХОГ ХАЯГДАЛ ДАХИН БОЛОВСРУУЛАХ САЛБАРТ ЖДҮ ЭРХЛЭГЧДИЙН СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН	40
БҮЛГИЙН ДҮГНЭЛТ.....	42
БҮЛЭГ 5. ХОТЫН ЗАХИРГАА, ХОТ-ДҮҮРЭГ, АЙМАГ СУМЫН УДИРДЛАГУУДЫН СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН	44
БҮЛГИЙН ДҮГНЭЛТ.....	46
БҮЛЭГ 6. ТӨРИЙН БУС БАЙГУУЛЛАГУУД БОЛОН ИРГЭНИЙ НИЙГМИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН	48
БҮЛГИЙН ДҮГНЭЛТ.....	50
БҮЛЭГ 7. ХУВАНЦАР ХОГ ХАЯГДАЛ ЦУГЛУУЛАХ АЖИЛД ОРОЛЦОГЧДЫН СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН	52

БҮЛГИЙН ДҮГНЭЛТ.....	54
БҮЛЭГ 8. ЕРӨНХИЙ ДҮГНЭЛТ	55
ХАВСРАЛТ	61
АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ	69

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Хамрах хүрээ	11
Хүснэгт 2. Судалгааны төрөл	12
Хүснэгт 3. Түүврийн хэмжээ	13
Хүснэгт 4. Ганцаарчилсан ярилцлагын хуваарилалт	14
Хүснэгт 5. Хог хаягдлын бүтэц, хувиар	18
Хүснэгт 6. Өрхүүдийн хог хаягдлаа ангилдаггүй шалтгаан, хувиар.....	32
Хүснэгт 7. Аюултай хуванцрын төрлүүд, хувиар	33
Хүснэгт 8. Хамрагдсан сургалт үр дүнтэй байсан эсэх, хувиар	36
Хүснэгт 9. Хуванцар хог хаягдалтай холбоотой мэдээлэл	37

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. Судалгааны төрөл.....	11
Зураг 2. Мэдээлэл цуглуулах үйл ажиллагааны схем, САТI арга.....	13
Зураг 3. Ганцаарчилсан ярилцлагыг зохион байгуулах арга зүй.....	14
Зураг 4. Баримт бичгийн судалгаа хийх арга зүй	14
Зураг 5. Судалгаанд ашигласан программ хангамж	15
Зураг 6. Нийт бүтээгдэхүүн бүгд борлогддог эсэх, ЖДҮ	42
Зураг 7. Дахин боловсруулах үйлдвэрийн талаар мэдлэг ойлголт , шийдвэр гаргагчид	45
Зураг 8. Хог хаягдлын хуулийн талаарх мэдлэг, ТББ-ууд.....	49

ГРАФИКИЙН ЖАГСААЛТ

График 1. Судалгаанд хамрагдсан өрх, ам бүлээр	25
График 2. Судалгаанд хамрагдсан өрх, амьдарч буй байршлаар	25
График 3. Судалгаанд оролцогч, насны бүлгээр.....	25
График 4. Судалгаанд оролцогч, хүйсээр.....	25
График 5. Судалгаанд оролцогч, боловсролын түвшнээр.....	26
График 6. Судалгаанд оролцогч, ажил эрхлэлтийн байдлаар	26
График 7. Судалгаанд хамрагдсан өрхийн төлөөлөл, байршлаар, хувиар	26
График 8. Хог хаягдлын удирдлага, зохицуулалтын нөхцөл байдал, үнэлгээ.....	27
График 9. Хог хаягдлын удирдлага, зохицуулалтын нөхцөл байдал, үнэлгээ, байршлаар	27
График 10. Хог хаягдал дахин боловсруулахтай холбоотой төсөл, хөтөлбөрийн талаар мэдээлэл авч чаддаг эсэх.....	27
График 11. Хог хаягдал дахин боловсруулахтай холбоотой төсөл, хөтөлбөрийн талаар мэдээлэл авч чаддаг эсэх, байршлаар	28
График 12. Хог хаягдал дахин боловсруулахтай холбоотой төсөл, хөтөлбөрт оролцдог эсэх	28
График 13. Хог хаягдал дахин боловсруулахтай холбоотой төсөл, хөтөлбөрт оролцдог эсэх, байршлаар.....	28
График 14. Өрхийн сард гаргах хог хаягдлын хэмжээ, ам бүлээр, хувиар	29
График 15. Өрхийн сард гаргах хог хаягдлын хэмжээ, сууцны төрлөөр, хувиар	29
График 16. Хог хаягдал ангилах ойлголт мэдээлэлтэй эсэх, хувиар	29
График 17. Хог хаягдал ангилах ойлголт мэдээлэлтэй эсэх, байршлаар, хувиар.....	30
График 18. Хог хаягдлаа ангилах нь зөв эсэх, хувиар	30

График 19. Тийм бол яагаад, шалтгаан, хувиар.....	30
График 20. Үгүй бол яагаад, шалтгаан, хувиар	30
График 21. Хог хаягдал ангилан ялгах хогийн савтай эсэх, хувиар	31
График 22. Ангилан ялгах хогийн саваа зориулалтын дагуу ашигладаггүй шалтгаан, хувиар	31
График 23. Хог хаягдлаа ангилж хаядаг эсэх, хувиар.....	31
График 24. Хог хаягдлаа ангилж хаядаг эсэх, байршлаар, хувиар	32
График 25. Хог хаягдлыг ангилахын ашиг тус, хувиар.....	32
График 26. Хуванцар хог хаягдлын төрлүүд, хувиар	33
График 27. Хуванцар хог хаягдлыг бусад хаягдлаас ялгадаг эсэх, хувиар	33
График 28. Хуванцар хог хаягдлыг бусад хог хаягдлаас ялгадаг эсэх, байршлаар, хувиар	34
График 29. Хуванцар хог хаягдлыг ангилахад тулгардаг хүндрэл, хувиар	34
График 30. Хүндрэл бэрхшээлийг шийдвэрлэх боломжууд, хувиар	34
График 31. Хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулдаг гэж мэддэг эсэх, хувиар	35
График 32. Хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулах талаар мэдлэг ойлголт, 1-5 оноогоор	35
График 33. Хог хаягдалтай холбоотой сургалтад сууж байсан эсэх, хувиар.....	35
График 34. Сургалтад хамрагдах эсэх, хувиар	36
График 35. Сургалт явагдах хэлбэрийн талаар, хувиар	36
График 36. Айл өрхүүдэд хог хаягдлын ялган ангилалтыг заах нь үр дүнтэй эсэх, хувиар	36
График 37. Хог хаягдлын талаар суурь мэдээллийг өгвөл ач холбогдолтой эсэх, хувиар	37
График 38. Сургалтын давтамж, хувиар	37
График 39. Үйлдвэрлэл эрхлэх боломжтой эсэх, ЖДҮ	41
График 40. Тулгардаг бэрхшээл, ЖДҮ	41
График 41. Ажилтнуудаа сургах хэрэгцээ байгаа эсэх, ЖДҮ	41
График 42. Санхүүгийн бэрхшээл байдаг эсэх, ЖДҮ	42
График 43. Гадагшаа экспортлох боломжийг судалсан эсэх, ЖДҮ	42
График 44. Цаашдын чиг хандлага, ЖДҮ.....	42
График 45. Үйлдвэрийг хэрхэн дэмжих хэрэгтэй вэ, шийдвэр гаргагчид	45
График 46. Танай байгууллагын оролцооны боломж, шийдвэр гаргагчид	45
График 47. Хуулийн хэрэгжилт, хяналт, шийдвэр гаргагчид.....	45
График 48. Хуванцрыг ангилах, цуглуулах сургалтын хэрэгцээ бий эсэх, шийдвэр гаргагчид	46
График 49. Хог ангилдаг ААН, иргэдийг урамшуулдаг эсэх, шийдвэр гаргагчид.....	46
График 50. Ажилтнуудаа сургах хэрэгцээ байгаа эсэх, шийдвэр гаргагчид	46
График 51. Үйлдвэрүүдийн чиг хандлага, шийдвэр гаргагчид.....	46
График 52. Иргэдийн хандлагыг өөрчлөхөд хийх ажил, ТББ-ууд	49
График 53. Ангилж ялгахад иргэдийн оролцооны байдал, ТББ-ууд	49
График 54. Учирдаг саад бэрхшээлүүд, ТББ-ууд.....	49
График 55. ААН, өрхүүдийн сургалтын хэрэгцээ, ТББ-ууд	50
График 56. ТББ-уудын үүрэг оролцооны талаар.....	50
График 57. Саад бэрхшээл тулгардаг эсэх, цуглуулах ажилд оролцогчид.....	53
График 58. Тулгардаг саад бэрхшээлүүд, цуглуулах ажилд оролцогчид.....	53
График 59. Эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй эсэх, цуглуулах ажилд оролцогчид	53
График 60. Нэг бүрийн хамгаалах хэрэгсэлтэй эсэх, цуглуулах ажилд оролцогчид	53
График 61. Гаднын оронтой хамтарч ажиллах, цуглуулах ажилд оролцогчид	53
График 62. Цаашид хэрхэн цуглуулбал үр дүнтэй байх талаар, цуглуулах ажилд оролцогчид	54

ХАВСРАЛТЫН ЖАГСААЛТ

Хавсралт 1. Маш сайн үнэлгээ өгсөн шалтгаан, хувиар	61
Хавсралт 2. Сайн үнэлгээ өгсөн шалтгаан, хувиар	61

Хавсралт 3. Дунд зэрэг үнэлгээ өгсөн шалтгаан, хувиар	61
Хавсралт 4. Муу үнэлгээ өгсөн шалтгаан, хувиар	61
Хавсралт 5. Маш муу үнэлгээ өгсөн шалтгаан, хувиар	62
Хавсралт 6. Ганцаарчилсан ярилцлагын хамгийн их давтагдсан үр дүн, dedoose	62
Хавсралт 7. Өрхийн судалгааны асуулга.....	63
Хавсралт 8. Ганцаарчилсан ярилцлагын асуулга	65

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

ААН	Аж ахуйн нэгж
ЖДҮ	Жижиг дунд үйлдвэрлэл
ЗГ	Засгийн газар
НҮБ	Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага
ИНБ	Иргэний нийгмийн байгууллага
ТББ	Төрийн бус байгууллага
ХАБЭА	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй
ШУ	Шинжлэх ухаан

ӨМНӨХ ҮГ

Судалгаа, зөвлөх үйлчилгээний “Эс Ай Си Эй” ХХК-ын судалгааны баг нь “Каритас Чех Републик”-ийн захиалгаар “Сургалтын хэрэгцээг тодорхойлох” судалгааны ажлыг гүйцэтгэлээ. Энэхүү судалгааны ажил нь Монгол Улс дахь хуванцар хог хаягдлын дахин боловсруулалтын тогтвортой байдлыг хангах төслийн хүрээнд зорилтот бүлгүүдийн сургалтын хэрэгцээг тодорхойлох зорилготой судалгаа юм.

Судалгааны үр дүн нь хуванцар хог хаягдлын үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулахад оролцогч талуудын ойлголт мэдлэгийг тодорхойлох, тэдгээрт чиглэсэн сургалтын үйл ажиллагаатай холбоотой асуудлыг шийдвэрлэхэд чухал мэдээллийн эх үүсвэр болно гэдэгт итгэж байна.

Судалгааны ажлыг гүйцэтгэхэд хамтран ажилласан Каритас Чех Републик болон бидний судалгаанд үнэт мэдээлэл өгсөн Хуванцар хог хаягдал дахин боловсруулах салбарт ЖДҮ эрхлэгчид, хуванцар хог хаягдал цуглуулах ажилд оролцогчид, Хотын захиргаа дүүрэг, аймаг, сумын удирдлагууд, ТББ-ууд болон айл өрхүүдэд талархлаа илэрхийлье.

ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН БАЙГУУЛЛАГА:

Судалгаа, шинжилгээний “Эс Ай Си Эй” (SICA) ХХК

СУДАЛГААНЫ БАГ:

Багийн ахлагч:

Г.Эрдэнэ, “Эс Ай Си Эй” ХХК-ийн Дэд захирал

Зөвлөх:

Л.Долгормаа, “Эс Ай Си Эй” ХХК-ийн зөвлөх

Судлаачид:

С.Дарханшиг, “Эс Ай Си Эй” ХХК-ийн Судалгааны газрын менежер

Ц.Энхбилэг, “Эс Ай Си Эй” ХХК-ийн Мэдээлэл цуглуулалт, боловсруулалтын хэлтсийн менежер

ТАЙЛАНГИЙН ХУРААНГУЙ

“Сургалтын хэрэгцээг тодорхойлох” судалгааны хүрээнд:

1. Хог хаягдал үүсгэгчид (Өрхүүд),
2. ТББ-ууд болон ИНБ-ууд,
3. Хотын захиргаа, хот-дүүрэг, аймаг сумын удирдлагууд,
4. Хуванцар дахин боловсруулах салбарт ЖДҮ эрхлэгчид,
5. Хуванцар хог хаягдал цуглуулах ажилд оролцогчдыг судалгаанд хамруулж, эдгээр

зорилтот бүлгүүдэд хог хаягдал, хуванцар хог хаягдлын талаар ямар төрлийн сургалтын хэрэгцээ шаардлага байгааг тодорхойлохыг зорилоо.

Судалгааны мэдээлэл цуглуулалтыг анхдагч болон хоёрдогч мэдээллийн эх сурвалж буюу баримт бичгийн шинжилгээ, тоон судалгаа, ганцаарчилсан ярилцлагын аргыг ашиглан гүйцэтгэв. Хамрах хүрээг Улаанбаатар хотын төвийн 6 дүүрэг, Булган аймгийн Булган сум болон Хишиг-Өндөр сум гэж тодорхойлон нийт 503 өрхөөс түүвэр судалгааг авч, 28 удаагийн ганцаарчилсан ярилцлага хийсэн.

Мөн хог хаягдлын менежменттэй холбоотой батлагдсан хөтөлбөр, төлөвлөгөө, бусад холбогдох баримт бичгүүд болон өмнө хэрэгжсэн ажлууд, тэдгээрийн тайлан мэдээ зэрэгт дүн шинжилгээ хийлээ.

Өрхүүдийн хувьд хуулийг сурталчлан таниулах сургалт, хог хаягдлыг ангилан ялгах сургалт, хог хаягдлын байгаль орчин болон эрүүл мэндэд үзүүлэх сөрөг нөлөөний талаар сургалт, хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулах давуу талыг таниулан ойлгуулах сургалтын хэрэгцээ байгаа юм. Учир нь өрхүүд өөрсдийн хог хаягдлын талаарх ойлголтыг маш муу буюу 1.9 оноо (5 онооноос), хог хаягдлыг ангилан ялган талаарх ойлголтыг муугаас дунд буюу 2.9 оноо (5 онооноос)-оор дүгнэсэн юм.

Харин ЖДҮ эрхлэгчдийн хувьд ашиглаж байгаа тоног төхөөрөмжөө шинэчлэх, түүний ашиглалт, үйлчилгээний талаар тусгайлсан мэргэжилтнийг сургах болон байгууллагын санхүүгийн чадавхыг бэхжүүлэх талын сургалт, ХАБЭА-н сургалт, олон улсын сайн туршлагыг судлах чиглэлийн сургалтуудын хэрэгцээ байна.

Хотын захиргаа, хот-дүүрэг, аймаг-сумын удирдлагуудад гаднын орнуудын сайн туршлагаас судлах, дахин боловсруулалт, хүний нөөцийг бэхжүүлэх чиглэлийн сургалтууд шаардлагатай байна.

ТББ болон ИНБ-уудад бусад байгууллагатай хамтарч ажиллах, ОУ-ын төсөл хөтөлбөрт хамрагдаж санхүүжилт босгох чадвар эзэмших сургалт, технологийн дэвшилтэт шийдлүүдийн талаар сургалт, байгууллагын чадамжийн сургалт, бодлогын нөлөөлөл, хууль эрх зүйн чадавхын сургалт, хог хаягдлын байгаль орчин, нийгэмд үзүүлэх сөрөг нөлөөллүүд, түүнийг бууруулах арга замын талаар сургалтууд хэрэгцээтэй байгааг судалгаанд үндэслэн тогтоолоо.

Түүнчлэн хуванцар хог хаягдал цуглуулах ажилд оролцогчдын судалгааны үр дүнгээс ажилтан, албан хаагчдаа чадваржуулах, гаднын орнуудын сайн туршлагаас судлах, хог хаягдлын тээвэрлэлт, хөгжингүй орнуудын хог хаягдлын цахим системийн талаар сургалтууд хэрэгцээтэй байгааг тодорхойллоо.

БҮЛЭГ 1. СУДАЛГААНЫ АРГАЧЛАЛ, АРГА ЗҮЙ

1.1 СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, ЗОРИЛТ

Монгол Улс дахь хуванцар хог хаягдлын дахин боловсруулалтын тогтвортой байдлыг хангах төслийн хүрээнд зорилтот бүлгүүдийн сургалтын хэрэгцээг тодорхойлоход энэхүү судалгааны зорилго оршино.

Үндсэн зорилгод хүрээнд дараах зорилтуудыг дэвшүүлэн ажилласан. Үүнд:

- Зорилтот бүлгүүдийн мэдлэг, мэдээллийн зөрүү, суралцах чиглэл, сургах, сурах хэрэгцээг тодорхойлох, үнэлгээ хийх
- Зорилтот бүлгүүдийн хог хаягдлын менежмент, хуванцар дахин боловсруулалтын талаарх мэдлэг, мэдээллийн түвшнийг үнэлэх, дүн шинжилгээ хийх

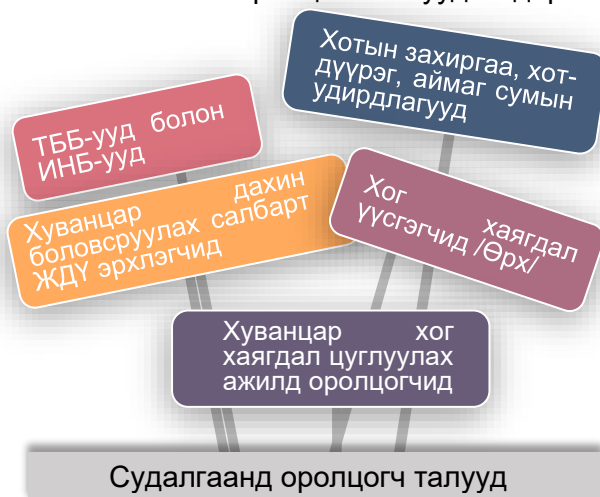
Судалгааны зорилго, зорилтыг хангахын тулд анхдагч болон хоёрдогч мэдээллийн эх үүсвэрийг ашигласан.

1.2 СУДАЛГААНЫ ХАМРАХ ХҮРЭЭ

Судалгаа нь байршлын хувьд Улаанбаатар хот болон Булган аймгийн хамарсан. Судалгаанд хамрагдсан нийт 503 өрхөөс 60.6% нь Улаанбаатар хотын, 39.4% нь Булган аймгийн Булган сум, Хишиг-Өндөр сумын төлөөлөл байсан. Оролцогч талуудыг дараах зурагт үзүүлэв.

Хүснэгт 1. Хамрах хүрээ

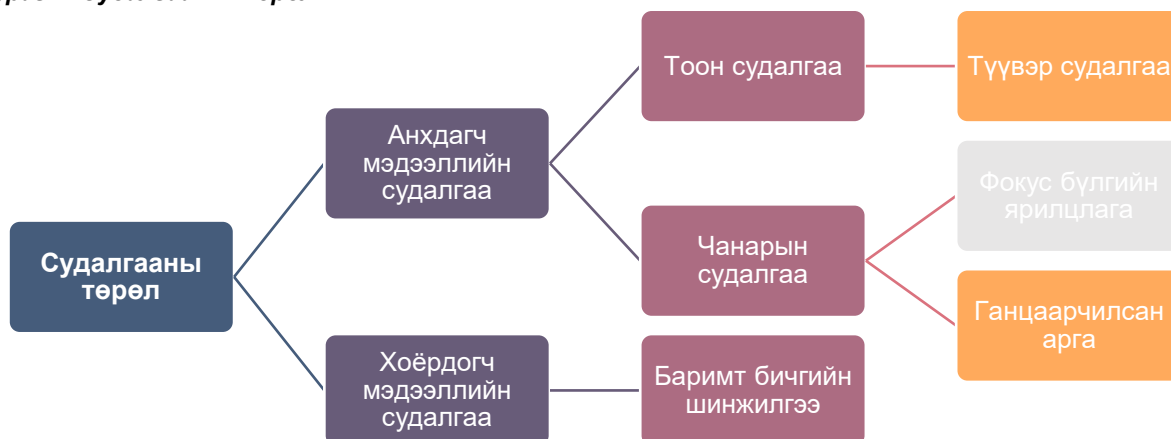
№	Хамрах хүрээ
1	Улаанбаатар хот
	Баянгол дүүрэг
	Баянзүрх дүүрэг
	Чингэлтэй дүүрэг
	Сонгинохайрхан дүүрэг
	Сүхбаатар дүүрэг
	Хан-Уул дүүрэг
2	Булган аймаг, Булган сум
3	Булган аймаг, Хишиг-Өндөр сум

1.3 СУДАЛГААНЫ АРГА ЗҮЙ

Бид судалгааны мэдээлэл цуглуулалтыг анхдагч болон хоёрдогч мэдээллийн эх сурвалжийг ашиглан баримт бичгийн шинжилгээ, тоон судалгаа, ганцаарчилсан ярилцлагын аргаар гүйцэтгэн дүн шинжилгээ хийлээ.

Зураг 1. Судалгааны төрөл

Тоон судалгаа: Статистик арга аргачлалын дагуу түүвэрлэн авсан оролцогчдоос урьдчилан боловсруулсан асуулгын дагуу бэлтгэгдсэн судлаач (мэдээлэл цуглуулагч) судалгааг авсан.

Ганцаарчилсан ярилцлага: Оролцогч талуудтай уулзалт, ярилцлага хийсэн.

Баримт бичгийн судалгаа: Холбогдох бодлого, хөтөлбөр, баримт бичиг, тайлан, гарын авлага зэргийг судалсан.

Хүснэгт 2. Судалгааны төрөл

№	Судалгааны төрөл	Түүврийн нэгж	Хамрах хүрээ	Түүврийн хэмжээ
1	Тоон судалгаа	• Өрх /хог хаягдал үүсгэгчид/	Улаанбаатар хот, Булган аймгийн Булган сум, Булган аймгийн Хишиг-Өндөр сумдад хуванцар хог хаягдал дахин боловсруулах үйлдвэрүүд, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгчид, холбогдох төрийн байгууллагууд, өрхүүд	n=503
2	Ганцаарчилсан ярилцлага	• Хуванцар дахин боловсруулах салбарт ЖДҮ эрхлэгчид • Хотын захиргаа, хот-дүүрэг, аймаг, сумын удирдлагууд • Хуванцар хог хаягдал цуглуулах ажилд оролцогчид • Орон нутгийн ТББ-ууд	Улаанбаатар хот, Булган аймгийн Булган сум, Булган аймгийн Хишиг-Өндөр сумдад хуванцар хог хаягдал дахин боловсруулах үйлдвэрүүд, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгчид, холбогдох төрийн байгууллагууд, өрхүүд	28 удаа
3	Баримт бичгийн шинжилгээ	Төсөлтэй холбоотой бодлого, хөтөлбөр, баримт бичиг, тайлан, гарын авлага зэргийг цуглуулах, боловсруулах, судлах		

1.3.1 Тоон судалгаа

Тоон судалгааг Статистик арга аргачлалын дагуу судалгаанд хамрагдагчдаас тусгайлан бэлтгэсэн асуултуудыг багтаасан асуумжийн дагуу бэлтгэгдсэн судлаач (мэдээлэл цуглуулагч) судалгааг авсан. Судлаач тухайн судалгаанд оролцогч төлөөллөөс батлагдсан асуулгын хуудасны асуултуудыг нэг бүрчлэн асууж, бөглөх зарчмаар мэдээллийг цуглуулсан.

Түүврийн хэмжээ:

Түүврийн хэмжээ нь судалгаа болгоны онцлогоос шалтгаалан харилцан адилгүй байдаг. Гэвч тавигддаг гол шаардлага нь эх олонлогоо төлөөлөх чадвартай байх явдал бөгөөд дараах хүчин зүйлсийг анхаарч үзлээ. Үүнд:

- Цаг хугацаа, хөрөнгө санхүүгийн боломж
- Судалгааны үр дүн нарийвчлалтай буюу бодитой байх шаардлага
- Байж болох алдааны түвшин

Ямар ч түүвэр судалгааны түүврийн хэмжээг тодорхойлоход ашиглах үндсэн томъёо өгөгдсөн байдаг. Түүврийн хэмжээг хүлээн зөвшөөрөх алдааны хязгаар буюу үр дүнгийн нарийвчлал болон үзэгдлийн тархалтын тохирох ач холбогдлын түвшинд нийцүүлэх тодорхойлсон.

Түүврийн хэмжээг тодорхойлох:

Бид тоон судалгааны хамрах хүрээг төсөл хэрэгжиж буй байршлууд болох Улаанбаатар хот, Булган аймгийн Булган сум, Хишиг-Өндөр суманд амьдардаг өрхүүдээс судалгааг авлаа. 2019 оны байдлаар Улаанбаатар хот болон Булган аймагт нийт 410,389 өрх амьдарч буй бөгөөд уг тоог эх олонлог тогтоов (1212.mn). Үүнээс зохистой түүврийн хэмжээг дараах байдлаар тогтоолоо. Үүнд:

$$n = \left(\frac{z^2 \times P_0 \times (1 - P_0)}{e^2} \right) \times Deff$$

- Z = Хүсэж буй ач холбогдлын түвшнийг тодорхойлсон статистик утга
- P₀ = Түлхүүр үзүүлэлтийн тооцоо (хувийн жин)
- e = Алдааны хязгаар
- Deff = Кластерийн нөлөө (Тухайн түүврийн дизайны вариацийг энгийн санамсаргүй үеийн вариацийтай харьцуулж тооцно.)

Хүснэгт 3. Түүврийн хэмжээ

Эх олонлог	Итгэх түвшин	Итгэх завсар	Түүврийн хэмжээ
410,389	95%	±4.4	503

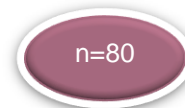
Түүврийн хэмжээг 95 хувийн итгэх түвшинд ±4.4 итгэх завсартайгаар тооцоолон 495 байхаар тогтоолоо. Үүнээс нийслэл хот болон хөдөө орон нутгийн хүн амын нягтаршлыг тооцон Улаанбаатар хот 60 хувь, орон нутгаас 40 хувийг хамруулахаар тооцсон.

Улаанбаатар хот

Булган сум

Хишиг-Өндөр сум

Мэдээлэл цуглуулалтын үйл ажиллагаа:

Тоон судалгааг 10 хоногт гүйцэтгэсэн бөгөөд мэдээлэл цуглуулалт хариуцсан менежерийн удирдлагад 12 мэдээлэл цуглуулагч оператор ажилласан.

Утсаар мэдээлэл цуглуулах CATI арга нь хэд хэдэн давуу талтай. Үүнд:

- Оролцогчийн яриа автоматаар дуу хураагуурт бичиж хадгалагддаг
- Судлаачийн цуглуулсан мэдээлэл тухай бүрд серверт илгээгдэнэ
- Мэдээллийн урсгалыг бүрэн хянаж ажилладаг тул мэдээлэл алдагдах боломж бага
- Судалгааны үр дүнг шууд хянах боломжтой
- Цаг үеийн нөхцөл байдалтай уялдан аюулгүй, хурдан шуурхай мэдээлэл цуглуулах боломж

Зураг 2. Мэдээлэл цуглуулах үйл ажиллагааны схем, CATI арга

1.3.2 Ганцаарчилсан ярилцлага

Ганцаарчилсан ярилцлага нь тоон судалгааны үр дүнг тайлбарлах, судалгааны тухай илүү дэлгэрэнгүй мэдээллийг олж авах, үр дүнг нь тоон судалгааны үр дүнтэй харьцуулан дүгнэх боломжийг олгодог давуу талтай байдаг.

Чанарын судалгааны хувьд судалгааны зорилго, зорилт болон онцлогоос хамаарч тодорхой тооны түүвэр ашиглах, ерөнхий төлөөлөх чадварыг харгалзахаас урьтаж тухайн асуудал, сэдвийн талаар бүрэн мэдээлэлтэй, туршлагатай, ярих боломжтой хүнийг сонгодог.

Ганцаарчилсан ярилцлагын судалгаанд хамрагдсан оролцогч талуудыг дараах хүснэгтэд харууллаа.

Хүснэгт 4. Ганцаарчилсан ярилцлагын хуваарилалт

№	Тодорхойлолт	Судалгаанд оролцогчдын тоо
1	Хуванцар хог хаягдал дахин боловсруулах ЖДҮ эрхлэгчид	8
2	Хотын захиргаа, хот-дүүрэг, аймаг сумын удирдлагууд	7
3	Хуванцар хог хаягдал цуглуулах ажилд оролцогчид	7
4	ТББ болон Иргэний нийгмийн байгууллагууд	6
	Нийт	28

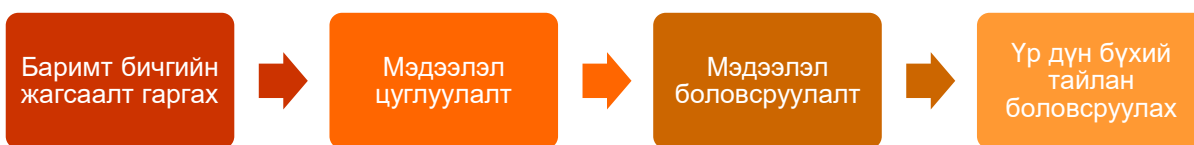
Зураг 3. Ганцаарчилсан ярилцлагыг зохион байгуулах арга зүй

1.3.3 Баримт бичгийн шинжилгээ

Баримт бичгийн шинжилгээ нь тухайн сэдвийн хүрээн дэх судлагдсан байдал, дүрэм журам, хөтөлбөр, тогтоол шийдвэр, өмнөх тайлан мэдээ, үр дүнг харьцуулан судлах боломжийг олгодог давуу талтай.

Зураг 4. Баримт бичгийн судалгаа хийх арга зүй

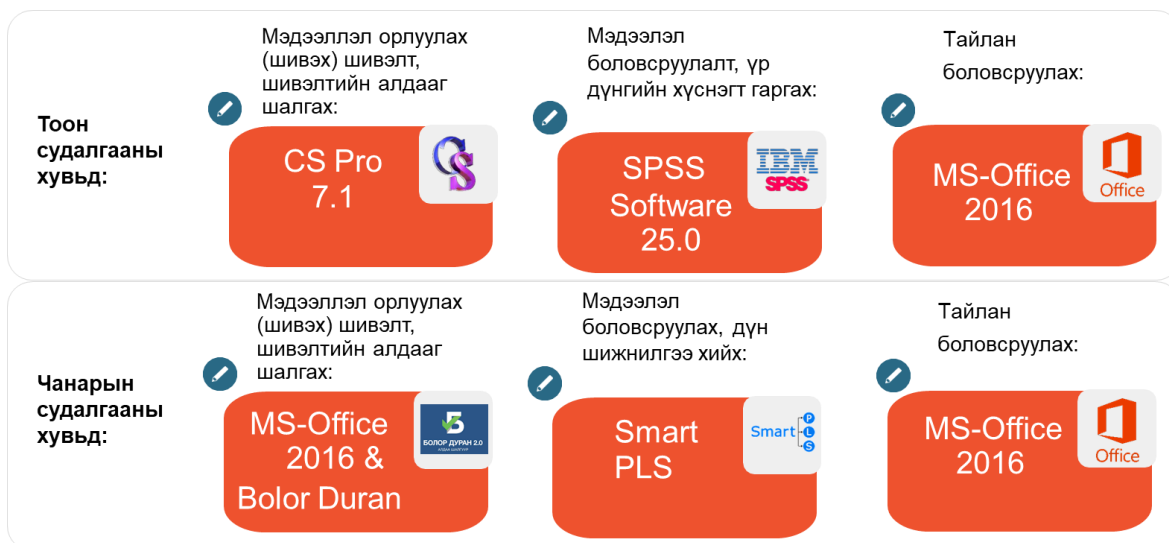
Баримт бичгийн шинжилгээг хоёрдогч эх үүсвэрийг ашиглан дараах баримт бичгүүдэд дүн шинжилгээ хийлээ. Үүнд:

- Хог хаягдлын менежменттэй холбоотой батлагдсан хөтөлбөр, төлөвлөгөө, тушаал, бусад холбогдох баримт бичгүүд
- Хуванцар хог хаягдлын менежменттэй холбоотой өмнө хэрэгжсэн ажлууд, тэдгээрийн тайлан мэдээ

1.4 МЭДЭЭЛЭЛ БОЛОВСРУУЛАХ, ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ ХИЙХ

Ашиглагдаж буй программ хангамж: Бид ашиглаж буй судалгааны аргаас хамааруулан дараах программ хангамжийг ашигласан.

Зураг 5. Судалгаанд ашигласан программ хангамж

Тоон судалгааны мэдээлэл боловсруулах үе шатанд дараах программ хангамжийг ашигласан.

- Мэдээллийн оруулах, алдааг шалгах: **CS Pro 7.1**
- Мэдээлэл боловсруулах: **SPSS Software 25.0, IBM8 SPSS, STATA**
- Тайлан боловсруулах: **MS-Office 2016**

*Тоон судалгааны мэдээллийн оруулах, алдааг шалгах: **CS Pro 7.1***

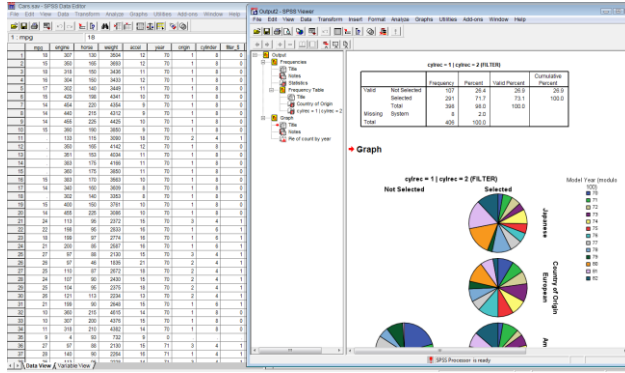
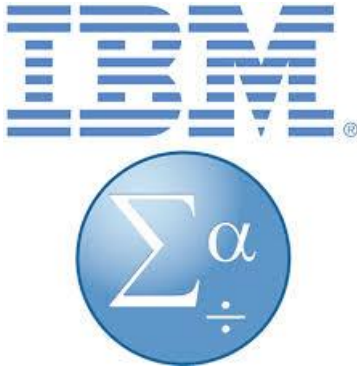
Судалгааны мэдээллийг SICA төв сервер рүү илгээх бүрд мэдээллийн сангийн менежер тусгайлан боловсруулсан алдаа шалгах программ хангамжийг ашиглан алдааны протоколыг уншуулан гарсан алдааг судалгааны багт мэдээлэн засварлуулах арга хэмжээг тухай бүр авсан.

*Тоон судалгааны мэдээлэл боловсруулах: **SPSS Software 25.0, IBM8 SPSS, STATA***

Судалгааны мэдээлэл оруулах үе шатнаас эхлэн анхдагч засварлалт, ахисан шатны хяналтууд хийгдэж эхэлсэн. Мөн хугацаанаас эхэлж судалгааны үндсэн болон нэмэлт хүснэгтүүдийн алгоритм боловсруулах ажил эхэлж судалгааны мэдээлэл цуглуулах хугацаа дуусаж сүүлийн өрхийн дата мэдээлэл ирэх үед боловсруулж дууссан. Мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийхдээ энэхүү судалгаанд зориулан боловсруулсан стандарт томъёолол болон үр дүнгийн хүснэгтийн загварыг ашигласан. Асуулгын хуудсанд нийцүүлэн өөрчилсөн нэмэлт хүснэгтүүдийг Нийгмийн шинжлэх ухаанд ашигладаг статистикийн багц программ SPSS 25.0-ийг ашиглан боловсруулсан.

Анализ буюу дүн шинжилгээ хийх:

- SPSS: Statistical Package for the Social Sciences
- IBM SPSS: Statistical Product and Service Solutions
- STATA: Data Analysis and Statistical Software

Ганцаарчилсан ярилцлагын үр дүнг чанарын судалгааны Dedoose программыг ашиглаж боловсрууллаа.

dedoose
Great Research Made Easy

Тайлан боловсруулах: MS-Office 2016

Тайлан боловсруулах шатанд MS-Office 2016 программын Word, Excel, Powerpoint программ хангамжийг ашигласан.

БҮЛЭГ 2. БАРИМТ БИЧГИЙН ШИНЖИЛГЭЭ

2.1 САЛБАРЫН ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

Сүүлийн жилүүдэд хог хаягдал, тэр тусмаа хуванцар хог хаягдлын асуудал Монгол Улс төдийгүй дэлхий дахинд анхаарал татаад байгаа юм. Учир нь хотжилт, үйлдвэржилт, технологи хурдацтай хөгжиж, хуванцар савлагаатай бүтээгдэхүүн нэмэгдэхийн хэрээр сөрөг үр дагавруудыг байгаль орчинд үзүүлж байна.

Монгол улсын хэмжээнд нийт үүсэж буй хог хаягдлын хэмжээний талаар нарийвчилсан тоон мэдээлэл байхгүй ч улсын хэмжээнд төвлөрсөн хогийн цэгт хүргэж, дарж булсан нийт хог хаягдлын хэмжээ (энэхүү хэмжээ нь албан бусаар хаягдсан хог хаягдлын хэмжээг тооцоогүй ба Улаанбаатар хотод албан бус цэгт хаягдсан хог хаягдлын хэмжээ нийт хог хаягдлын 15% хүртэл байдаг гэсэн судалгаа байдаг¹) 2018 онд 3.3 сая тонн хүрсэн буюу 2008 онтой харьцуулахад 4 дахин нэмэгджээ.

Жилд дунджаар 20.000 тонн хаягдал хуванцар гардаг бөгөөд 7.929 тонн нь Улаанбаатар хотоос үүсэж байна.² Үүний 15.000 тонн хуванцар ундаа усны хуванцар сав буюу PET, 4.5 тонн LDPE ахуйн хэрэглээний хуванцар сав эзэлж байна.

Хуванцар хог хаягдал нь биологийн задралд ордоггүй тул хүрээлэн буй орчинд маш удаан хугацаанд хог хаягдал болж үлддэг. Ингэснээр байгаль орчны тэнцвэрт байдал алдагдах, цаашлаад хүний эрүүл мэнд болоод амьтан, ургамалд сөрөг нөлөө үзүүлдгийг та бид мэдэх билээ. Иймээс ч хуванцар хог хаягдлыг ангилж ялгах, дахин боловсруулахтай холбоотой төсөл хөтөлбөрүүд хэрэгжиж байгаагийн нэг нь Монгол Улс дахь хуванцар хог хаягдлын дахин боловсруулалтын тогтвортой байдлыг хангах төсөл юм.

Монгол Улсын хэмжээнд хог хаягдлын хэмжээ, бүтцийн нарийвчилсан судалгааг хараахан хийгээгүй боловч Улаанбаатар хотод ахуйн хог хаягдлын хэмжээ, бүтцийн судалгааг өмнө нь олон улсын байгууллагуудын туслалцаа, дэмжлэгтэйгээр хийсэн байдаг. 2005-2012 онд Япон улсын ЖАЙКА байгууллагаас хэрэгжүүлсэн “Улаанбаатар хотын хог хаягдлын мастер төлөвлөгөө боловсруулах судалгааны төсөл”, “Улаанбаатар хотын хог хаягдлын менежментийг сайжруулах техник хамтын ажиллагааны төсөл” зэргийн хүрээнд айл өрхөөс өдөр тутамд үүсдэг ахуйн хог хаягдлын бүтцийг тодорхойлжээ.³

Хүснэгт 5. Хог хаягдлын бүтэц, хувиар

Хатуу хог хаягдлын бүтэц	Хувь хэмжээ	Шатах хаягдал	Хувь хэмжээ
Хүнсний хаягдал	20.7%	Металл	2.55
Цаас	8.5%	Лонх шил	9.3%
Даавуу	2.9%	Шаазан чулуу	2.3%
Өвс мод	0.6%	Бусад	3.3%
Хуванцар	12.8%	Үнсгүй, шатахгүй хаягдал	Хувь хэмжээ
Савхи резин	0.3%	Бусдын жин (%)	63.2%
		Үнсний жин (%)	36.8%
	Нийт		100.0%

¹ Byamba, B., and Ishikawa, M. (2017). “Municipal solid waste management in Ulaanbaatar, Mongolia: systems analysis”

² Монголын хог хаягдлыг дахин боловсруулах үндэсний холбоо (2018 он)

³ Улаанбаатар хотын хог хаягдлын мастер төлөвлөгөө боловсруулах судалгааны төсөл, 2019 он

Эрх зүйн орчин, бодлого, стратегийн хүрээнд хог хаягдал, түүнийг дахин боловсруулахтай холбоотой баримт бичгүүдийг дэд бүлэг болгон дараагийн хэсгүүдэд авч үзлээ.

2.2 ХОГ ХАЯГДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА /2017/

Хуулийн зорилт нь хог хаягдлаас хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, түүнээс урьдчилан сэргийлэх, хог хаягдлыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, байгалийн нөөц баялгийг хэмнэх, иргэдийн хог хаягдлын талаарх боловсролыг дээшлүүлэх зорилгоор хог хаягдлыг бууруулах, ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, хадгалах, дахин ашиглах, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах, экспортлох болон аюултай хог хаягдлыг импортлох, хил дамжуулан тээвэрлэхийг хориглохтой холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино. Шинэ зохицуулалтууд:

- Хог хаягдлыг ангилан ялгах, дахин ашиглах, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах замаар эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, эдгээр үйл ажиллагааг эрхэлсэн болон хаягдалгүй техник, технологи нэвтрүүлсэн иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагыг урамшуулах, ногоон худалдан авалтыг дэмжих.
- Аюултай хог хаягдлыг савлах, түр хадгалах, тээвэрлэх, устгах, хадгалах, дахин боловсруулах үйл ажиллагаа эрхлэх болон түүнд тавигдах шаардлага, үйл ажиллагаа эрхлэгчийг бүртгэх, зөвшөөрөл олгох, хяналт шинжилгээ хийх, тайлагнах.
- Хог хаягдлын төлбөр, хураамжийг тооцоход “Бохирдуулагч нь төлөх” зарчмыг баримтлах, үйлдвэрлэсэн болон импортолсон зарим бараа бүтээгдэхүүний хэрэглээнээс үүсэх хаягдал, сав баглаа боодлыг эргүүлэн татаж цуглуулах, дахин ашиглах, дахин боловсруулах асуудлыг үйлдвэрлэгч болон импортлогч нь өөрсдөө хариуцах.
- Иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагад байгальд ээлтэй хэрэглээний соёл хэвшүүлэх, хог хаягдлыг зүй зохистой хаях, ангилах, дахин ашиглах дадал зуршлыг төлөвшүүлэх, хог хаягдлаас хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийн талаарх мэдлэг олгоход чиглэсэн хог хаягдлын боловсрол олгох.
- Хог хаягдалтай холбоотой хууль тогтоомжийг зөрчигчдөд хүлээлгэх үүрэг хариуцлагыг тодорхой болгох.

2.3 ОЛОН УЛСЫН ГЭРЭЭ, КОНВЕНЦ

Монгол Улсын хувьд Хүний эрүүл мэнд, байгаль орчны хамгааллын тухай дараах олон улсын гэрээ, конвенцод нэгдсэн байна. Үүнд:

- Уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай НҮБ-ын суурь конвенц /1993/
- Аюултай хог хаягдлыг хил дамжуулан тээвэрлэх, устгахад хяналт тавих тухай Базелийн конвенц /1996/
- Озоны давхаргыг хамгаалах тухай Венын конвенц /1996/
- Озоны давхаргыг задалдаг бодисын тухай Монреалын протокол /1996/
- Зарим аюултай химийн бодис болон пестицидийг олон улсын хэмжээнд худалдаалахад хэрэглэх урьдчилан мэдээлж, зөвшилцөх журмын тухай Роттердамын конвенц /1999/
- Удаан задардаг органик бохирдуулагчийн тухай Стокгольмын конвенц /2003/

2.4 МОНГОЛ УЛСЫН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ – 2030

“Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал – 2030”-ын “2.3.3 Экосистемийн тэнцвэрт байдал”-ын Зорилт 2 “Хот суурины төлөвлөлтийг боловсронгуй болгож, дэд бүтцийн байгууламжийн чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, хүн амд амьдрах орчны зөв

дадлыг төлөвшүүлж, хүрээлэн байгаа орчны чанар, хог хаягдлын менежментийг сайжруулна”-ыг хэрэгжүүлэх *II үе шатанд (2021-2025)* Хот суурины ногоон байгууламжийн эзлэх хувийг 25 хувьд хүргэж, хог хаягдлыг дахин боловсруулах хэмжээг нийт хог хаягдлын 30 хувьд хүргэх, *III үе шатанд (2026-2030)* Хот суурины ногоон байгууламжийн эзлэх хувийг 30 хувьд хүргэж, хог хаягдлыг дахин боловсруулах хэмжээг нийт хог хаягдлын 40 хувьд хүргэх⁴ хэмээжээ.

2.5 НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

Тус бодлогын зорилтыг дараах байдлаар тодорхойлжээ. “Ногоон хөгжлийн үзэл санаанд тулгуурласан, иргэдийн оролцоог хангасан эдийн засгийн өсөлтийг бий болгосноор хүрээлэн байгаа орчны тогтвортой байдлыг хадгалан ирээдүй хойч үедээ өвлүүлж, үр өгөөжийг нь урт хугацаанд хүртэх боломжоор хангах нөхцөлийг бүрдүүлсэн хөгжингүй улс болно”. Ногоон хөгжлийг хангахад дараах зорилтуудыг тавьжээ.

- Байгалийн нөөцийн хэмнэлттэй, хүлэмжийн хийн ялгарал болон хаягдал багатай үйлдвэрлэл, хэрэглээг хөгжүүлнэ.
- Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлэн орчны бохирдол, доройтлыг бууруулж, экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хадгална.
- Ногоон эдийн засгийг дэмжих санхүүжилт, татвар, зээл, урамшууллын оновчтой хөшүүргийг нэвтрүүлж, байгаль хамгаалал, хүний хөгжил, цэвэр технологийг дэмжих хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- Ногоон ажил эрхлэлтийг дэмжиж, ядуурлыг бууруулан ногоон амьдралын хэв маягийг төлөвшүүлнэ.
- Байгальд зохицсон ахуй, соёлын үнэт зүйлсийг хөгжүүлж, боловсрол, шинжлэх ухаан, технологи, инновацыг ногоон хөгжлийн хурдасгуур болгоно.
- Уур амьсгалын өөрчлөлт, бүс нутгийн байгалийн нөөц баялаг, сэргэх чадавхад нийцүүлэн хүн амын суурьшлыг төлөвлөн хөгжүүлнэ.

“Ногоон хөгжлийн бодлого”-ын Зорилт 6-ийн хүрээнд Үр ашигтай, хэмнэлттэй технологийг дэмжих, хүн амд амьдрах орчны эрүүл ахуйн мэдлэг, зөв дадлыг олгох замаар хаягдлыг бууруулах зохистой менежментийг төлөвшүүлж, хог хаягдлыг боловсруулж дахин ашиглах, нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж байгальд булж зайлуулах хаягдлын хэмжээг 2030 онд 40% бууруулна⁵ гэж заажээ.

2.6 ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙГ САЙЖРУУЛАХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР /ЗГ, 2014/

Ногоон хөгжлийн үзэл санааг дэлгэрүүлэн хог хаягдлын менежментийг шинэ шатанд гаргаж нөөц, түүхий эдийн хэмнэлттэй, үр ашигтай, хаягдал багатай цэвэр технологийг дэмжих замаар хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр бууруулах, бохирдуулагч нь төлбөр төлөх, 3R (бууруулах, дахин боловсруулах, эргүүлэн ашиглах) зарчимд тулгуурлан иргэдийн сэтгэлгээг өөрчилж, ухамсрыг дээшлүүлэх, хог хаягдлыг зайлуулах дэд бүтцийг бий болгох, чадавхыг бэхжүүлэх, иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын нийгмийн хариуцлагыг өндөржүүлж, бүх нийтийн оролцоотойгоор хамтдаа хог хаягдлыг бууруулж, цэвэр эрүүл орчныг бүрдүүлэх чиглэлээр зорилго, үйл ажиллагааг тодорхойлж нэн даруй хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна гэж томъёолжээ.

⁴ Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030, 2.3.3

⁵ Ногоон хөгжлийн бодлого

Хөтөлбөрийн зорилго нь Нөөцийн үр ашигтай, хэмнэлттэй хэрэглээ, технологийг дэмжин хаягдлыг бууруулж, байгаль орчинд хал багатайгаар зайлуулах, хүн амд амьдрах орчны эрүүл ахуйн мэдлэг, зөв дадлыг олгох замаар хатуу хог хаягдлын зохистой менежментийг төлөвшүүлж, цэвэр эрүүл орчин бүрдүүлэхэд оршино. Дараах зорилтуудыг шийдвэрлэхээр төлөвлөжээ. Үүнд:

- Хог хаягдлын эрх зүйн орчин, менежментийг боловсронгуй болгож хэрэгжилтийг сайжруулах, хариуцлага, урамшууллын тогтолцоог бүрдүүлэх;
- Үйлдвэрлэлийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх, нөөц, түүхий эдийн зарцуулалтыг багасгах, хэмнэх замаар хог хаягдлыг бууруулах болон хаягдалгүй дэвшилтэт технологийг дэмжих, үйлдвэрлэлийн хог хаягдлын зохистой менежмент, хяналтын тогтолцоог бүрдүүлэх;
- Аюултай хог хаягдлын менежментийг сайжруулж байгаль орчинд хал багатайгаар зайлуулах чадавхыг бүрдүүлж, аюултай хаягдал хуримтлагдахаас сэргийлэх;
- Хүн амд ногоон хэрэглээний соёл, хог хаягдлыг ангилан ялгах, амьдрах орчны эрүүл ахуйн зөв дадлыг төлөвшүүлэх замаар амьдралын тав тухтай орчин бүрдүүлэх;
- Хог хаягдлыг дахин боловсруулах, эргүүлэн ашиглах, эрчим хүч гаргах зэрэг нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх замаар байгальд булж зайлуулах хаягдлын хэмжээг бууруулах.

“Хог хаягдлын менежментийг сайжруулах үндэсний хөтөлбөр /ЗГ, 2014/”-ийн II үе шатанд (2018-2022) Хог хаягдлаас үүдэлтэй орчны доройтлыг нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлж, ногоон хэрэглээний соёл, нийгмийн хариуцлагын ойлголтыг төлөвшүүлж, хог хаягдлын зохистой менежментийн тогтолцоо бий болж, цэвэр эрүүл орчин бүрдэнэ⁶ гэсэн байна.

2.7 АГААР, ОРЧНЫГ БОХИРДЛЫГ БУУРУУЛАХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР /ЗГ, 2017/

Иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг хангасан хот, суурин газрыг төлөвлөж, дэд бүтцийн байгууламжийн чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэн бохирдлын эх үүсвэрийг багасгаж, хүн амд амьдрах орчны зөв дадлыг төлөвшүүлэх замаар агаар, орчны бохирдлыг бууруулж эрүүл, аюулгүй орчныг бүрдүүлэхэд энэхүү хөтөлбөрийн зорилго оршино. Хөтөлбөр хоёр үе шаттай (2017-2025) хэрэгжинэ⁷.

4.2.9. Гэр хорооллын айл өрхийн үнс, хог хаягдлыг хадгалах зориулалтын цэг болон хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх машин механизмын тоог нэмэгдүүлж, хог хаягдлын менежментийг боловсронгуй болгох, хог хаягдлыг ашиглах, дахин боловсруулах үйлдвэрлэлийг дэмжих;

4.2.10. Аюултай хог хаягдлыг түр хадгалах, устгах зориулалттай байгууламж байгуулж, аюултай хог хаягдал хяналтгүй тархах байдлыг хумих;

4.2.14. Үйлдвэрлэл, үйлчилгээнээс үүссэн орчны бохирдол, хог хаягдлыг бууруулах, байгальд ээлтэй, дэвшилтэт техник, технологи нэвтрүүлэх, байгалийн нөөцийг хэмнэлттэй, үр ашигтай ашиглахад чиглэсэн стандартуудыг шинэчлэн тогтоож мөрдүүлэх;

4.5.3. Гэр хорооллын нутаг дэвсгэрт агаарын бохирдлын хяналт явуулж, хог хаягдал шатаах явдлыг зогсоож, энэ чиглэлээр зорилтот бүлэгт дэмжлэг үзүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэх;

⁶ Хог хаягдлын менежментийг сайжруулах үндэсний хөтөлбөр /ЗГ, 2014/

⁷ Агаар орчныг бууруулах үндэсний хөтөлбөр /ЗГ, 2017/

2.8 ТӨРӨӨС АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН ТАЛААР БАРИМТЛАХ БОДЛОГО /2015/

Бодлогын зорилго нь дэвшилтэт техник, технологи, өндөр технологи, өрсөлдөх чадвар бүхий үйлдвэрлэл, үйлчилгээг бий болгож, аж үйлдвэрийн салбарыг Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийг хангах тэргүүлэх салбар болгон хөгжүүлэхэд оршино⁸.

“4.1.5. Дэвшилтэт техник, технологи, өндөр технологи, инновацад суурилсан, эдийн засаг, нийгмийн үр ашиг бүхий боловсруулах, дахин боловсруулах, бүтээлч аж үйлдвэрлэлийг хөрөнгө оруулалт, санхүүгийн бодлогоор дэмжих” зорилтын хүрээнд дараах чиглэлийг баримталж ажиллахаар төлөвлөсөн байна.

Үүнд: 4.2.1.11. Дахин боловсруулах үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхтэй холбогдсон эрх зүйн орчныг бий болгох гэсэн баримтлал багтаж байна.

2.9 ГУРВАН ТУЛГУУРТ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО /2018/

Дэлхийн тогтвортой хөгжлийн зорилтууд (2015-2030), Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030, Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр, Эдийн засгийг сэргээх хөтөлбөр, Хөгжлийн зам хөтөлбөртэй уялдуулан Гурван тулгуурт хөгжлийн бодлогыг боловсруулсан бөгөөд энэхүү бодлого нь Монгол Улсын 2018-2020 оны хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрийн суурь баримт бичиг юм.

Энэхүү бодлогын *I үе шатанд* (2015-2020 он) үндэсний үйлдвэрлэлийг хамгаалж, үндсэн түүхий эдийг дотооддоо боловсруулж, техник, технологийг нутагшуулан экспортыг дэмжих, импортыг орлох аж үйлдвэрийн бодлогыг хэрэгжүүлнэ, *II үе шатанд* (2020-2025 он) экспорт давамгайлсан аж үйлдвэрийн бүтцийг бий болгож өндөр технологи, машин, тоног төхөөрөмж, химийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ, *III үе шатанд* (2025-2030 он) мэдлэгт суурилсан аж үйлдвэрийг хөгжүүлж, үйлчилгээ болон технологийн экспортыг дэмжин хөгжүүлнэ⁹ хэмээсэн байна.

3.3.3.21-д хот, суурин газрын хог хаягдлыг цуглуулах, ангилах, боловсруулах, дахин ашиглах тогтолцоог бүрдүүлэх зорилгоор байгаль орчинд ээлтэй арга, технологи, үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж, иргэдийг урамшуулал, татаасны бодлогоор дэмжих гэж заажээ.

2.10 ТӨРӨӨС АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН ТАЛААР БАРИМТЛАХ БОДЛОГЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ДУНД ХУГАЦААНЫ СТРАТЕГИ 2015-2020

Стратегийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд дараах зарчмыг баримтална:

- Тогтвортой хөгжлийн зарчимд нийцсэн, ногоон технологид суурилсан үйлдвэрлэлийг дэмжих;
- Экспортын чиг баримжаатай, импортыг орлох эцсийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг дэмжих;
- Дэвшилтэт техник, технологи, инновацад суурилсан өрсөлдөх чадвар бүхий бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг дэмжих;
- Төр, шинжлэх ухаан, иргэний нийгэм, хувийн хэвшлийн түншлэлийн үр ашигтай хамтын ажиллагаанд тулгуурлах;
- Аж үйлдвэрийн салбарын мэдээллийн ил тод байдал, оролцогч талуудын шударга өрсөлдөөнийг дэмжих.

⁸ Төрөөс аж үйлдвэрийн талаар баримтлах бодлого /2015/

⁹ Гурван тулгуурт хөгжлийн бодлого

Стратегийн зорилгын хүрээнд Зорилт 4. Дэвшилтэт техник, технологи, инновацад суурилсан боловсруулах, дахин боловсруулах үйлдвэрүүдийг санхүүгийн бодлогоор дэмжиж, өрсөлдөх чадвар бүхий бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ гэжээ.

Стратегийн зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлснээр дараах үр дүнд хүрнэ:

7.1.1. Үйлдвэрлэл, худалдаа эрхлэх эрх зүйн таатай орчин бүрдэж, боловсруулах аж үйлдвэрийн салбарын бүтээгдэхүүний дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь, хэмжээ өснө;

7.1.9. Ажилчид тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөл бүрдсэнээр өндөр мэргэжилтэй инженер, техникийн ажилчид эх орныхоо үйлдвэрүүдэд ажиллаж, бүтээмж нэмэгдэнэ.

БҮЛЭГ 3. ӨРХИЙН СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

3.1 СУДАЛГААНД ОРОЛЦОГЧДЫН ЕРӨНХИЙ ШИНЖ

Өрхийн хувьд:

Энэхүү судалгаанд хамрагдсан 10 өрх тутмын 3 нь 1-3 ам бүлтэй, 10 өрх тутмын 6 нь 4-7 ам бүлтэй, үлдсэн хэсэг нь 8-с дээш ам бүлтэй өрх байлаа.

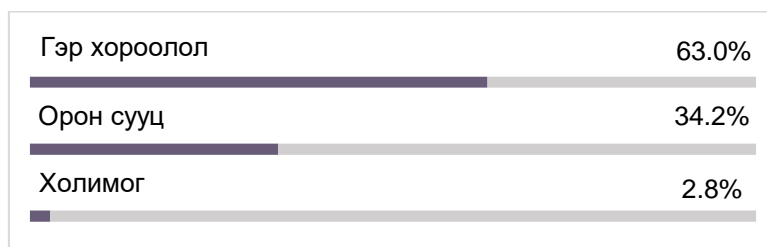
График 1. Судалгаанд хамрагдсан өрх, ам бүлээр

“Өрхийн ам бүл”
n=503

Өрхийн амьдарч буй байршлын хувьд 10 өрх тутмын 6 нь гэр хороололд, 10 өрх тутмын 3 нь орон сууцанд, үлдсэн хэсэг нь холимог сууцанд амьдардаг байна.

График 2. Судалгаанд хамрагдсан өрх, амьдарч буй байршлаар

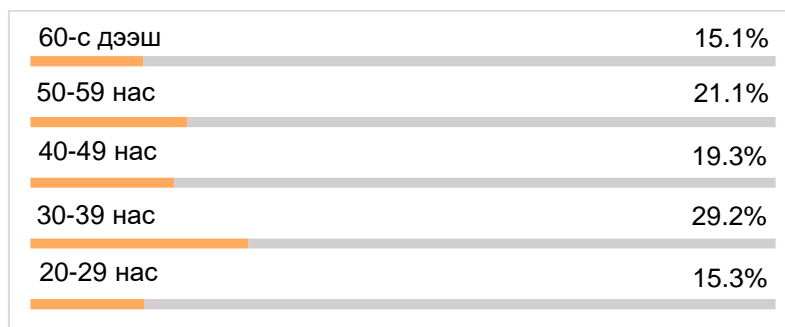

“Өрхийн амьдарч буй байршил”
n=503

Судалгаанд оролцогчийн хувьд:

Судалгаанд оролцогчдын насны бүлгийг харахад дийлэнх нь залуу үеийн төлөөлөл буюу 30-39 насны иргэд байгаа бол хамгийн бага хувийг 60-аас дээш насныхан эзэлж байна.

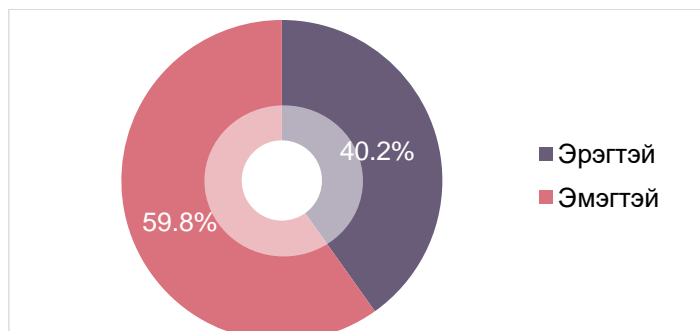
График 3. Судалгаанд оролцогч, насны бүлгээр

“Судалгаанд оролцогчийн нас”
n=503

Судалгаанд хамрагдсан өрхийн төлөөллүүдийн 59.8% нь эмэгтэй, 40.2% нь эрэгтэй оролцогчид байсан.

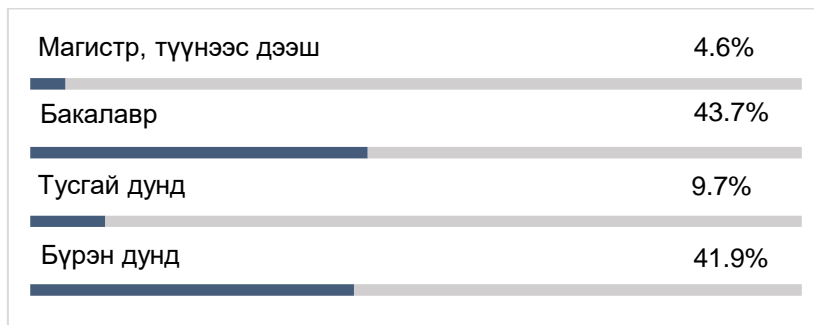
График 4. Судалгаанд оролцогч, хүйсээр

“Судалгаанд оролцогчийн хүйс”
n=503

Боловсролын түвшнийг харахад бүрэн дунд болон бакалаврын зэрэгтэй оролцогчид 85.6%-ийг эзэлж байна.

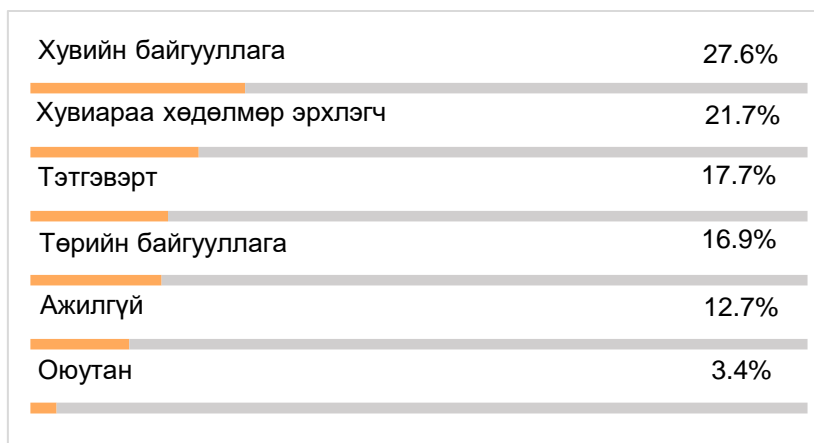
График 5. Судалгаанд оролцогч, боловсролын түвшнээр

“Судалгаанд оролцогчийн боловсролын түвшин”
n=503

Харин ажил эрхлэлтийн байдлын хувьд хамгийн их буюу 49.3% нь хувийн байгууллагад ажилладаг болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчид, хамгийн бага буюу 3.4% нь оюутнууд байв.

График 6. Судалгаанд оролцогч, ажил эрхлэлтийн байдал

“Судалгаанд оролцогчийн ажил эрхлэлтийн байдал”
n=503

3.2 СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

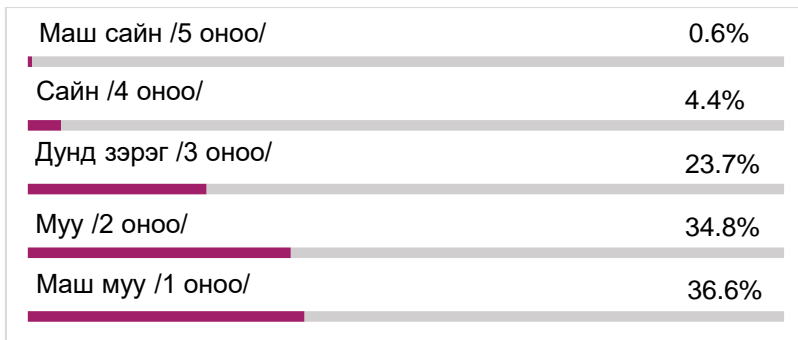
Энэхүү судалгаанд Улаанбаатар хотын төвийн 6 дүүргийн (n=305) болон Булган аймгийн Булган сумын (n=118), Хишиг-Өндөр сумын (n=80) төлөөлөл оролцсон. Улаанбаатар хот, Булган аймгийн харьцааг 60:40 байхаар сонгосон.

График 7. Судалгаанд хамрагдсан өрхийн төлөөлөл, байршлаар, хувиар

Өрхүүд Монгол Улс дахь хог хаягдлын удирдлага, зохицуулалтын өнөөгийн түвшнийг дараах байдлаар дүгнэжээ. Дийлэнх хувийг “муу” болон “маш муу” үнэлгээнүүд эзэлж байгаа ба хог хаягдлын удирдлага, зохицуулалтын нөхцөл байдалд өгсөн дундаж 1.9 оноо буюу “маш муу” үнэлгээтэй байна.

График 8. Хог хаягдлын удирдлага, зохицуулалтын нөхцөл байдал, үнэлгээ

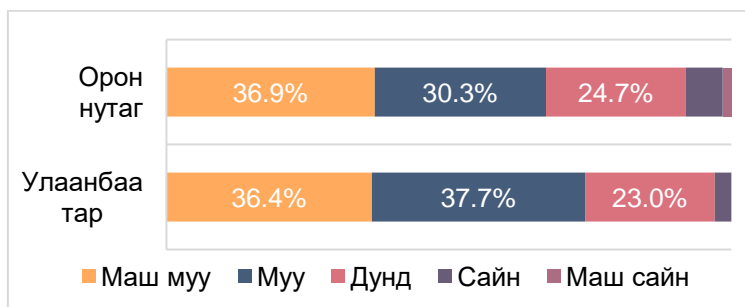

“Таны бодлоор Монгол Улсад хог хаягдлын удирдлага, зохицуулалтын нөхцөл байдал ямар түвшинд байна вэ? 1-5 оноогоор үнэлнэ үү?”
n=503

Хог хаягдлын удирдлага, зохицуулалтын нөхцөл байдалд өгсөн үнэлгээ тус бүрийн шалтгааныг Хавсралт 1-5 – д харуулав.

Харин өрхүүдийг Монгол Улс дахь хог хаягдлын удирдлага, зохицуулалтын нөхцөл байдалд өгсөн дундаж үнэлгээг амьдарч буй байршлаар нь авч үзвэл Улаанбаатарын өрхүүд 1.9 оноо буюу “маш муу”, орон нутгийн өрхүүд 2.1 оноо буюу “муу” үнэлгээг өгчээ.

График 9. Хог хаягдлын удирдлага, зохицуулалтын нөхцөл байдал, үнэлгээ, байршлаар

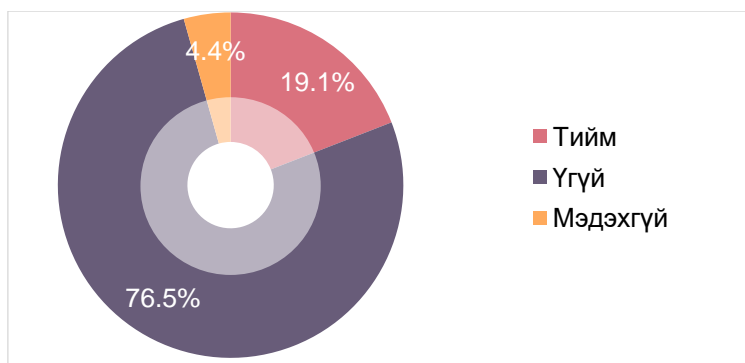

“Таны бодлоор Монгол Улсад хог хаягдлын удирдлага, зохицуулалтын нөхцөл байдал ямар түвшинд байна вэ? 1-5 оноогоор үнэлнэ

“Амьдарч буй нийслэл/ дүүрэг, аймаг/ сум”
n=503

Судалгаанд оролцсон 10 өрх тутмын 2 нь амьдарч буй газартаа хэрэгжиж буй хог хаягдал дахин боловсруулахтай холбоотой төсөл, хөтөлбөрийн талаар мэдээлэл авч байсан, харин 10 өрх тутмын 7 нь мэдээлэл авч байгаагүй байна.

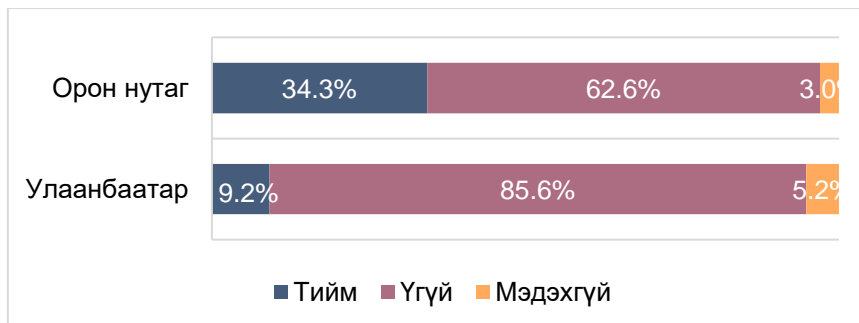
График 10. Хог хаягдал дахин боловсруулахтай холбоотой төсөл, хөтөлбөрийн талаар мэдээлэл авч чаддаг эсэх

“Та өөрийн амьдарч буй газарт хэрэгжиж буй Хог хаягдал дахин боловсруулахтай холбоотой төсөл, хөтөлбөрийн талаар мэдээлэл авч байсан уу?”
n=503

Орон нутгаас судалгаанд хамрагдсан 10 өрх тутмын 6 нь хог хаягдал дахин боловсруулахтай холбоотой төсөл хөтөлбөрийн талаар мэдээлэл авч байгаагүй бол Улаанбаатар хотын 10 өрх тутмын 8 нь тухайн мэдээллийг авч байгаагүй байлаа.

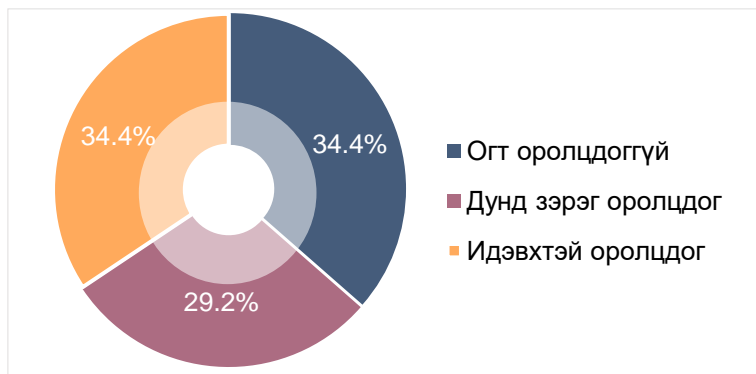
График 11. Хог хаягдал дахин боловсруулахтай холбоотой төсөл, хөтөлбөрийн талаар мэдээлэл авч чаддаг эсэх, байршлаар

“Та өөрийн амьдарч буй газарт хэрэгжиж буй Хог хаягдал дахин боловсруулахтай холбоотой төсөл, хөтөлбөрийн талаар мэдээлэл авч байсан уу?, байршлаар”
n=503

Хог хаягдал дахин боловсруулахтай холбоотой төсөл, хөтөлбөрийн талаар мэдээлэл авч байсан өрхүүдээс (n=96) 1/3 нь тухайн төсөл, хөтөлбөрт идэвхтэй оролцдог гэж хариулжээ.

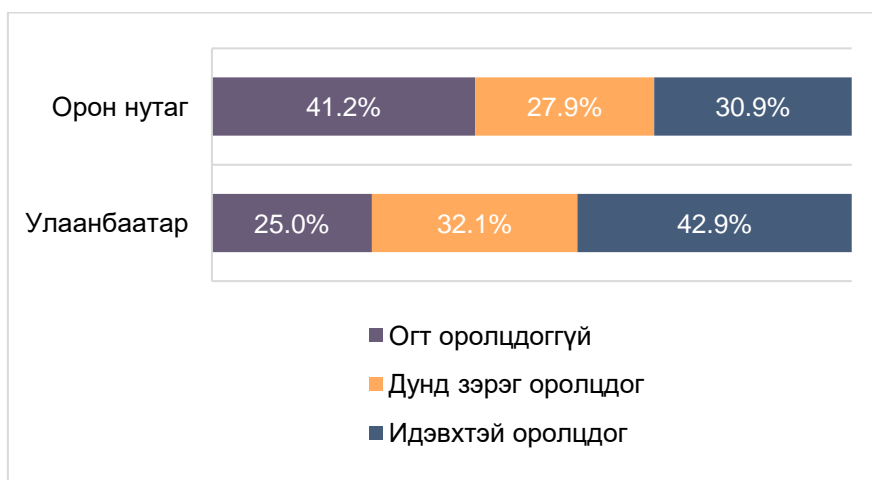
График 12. Хог хаягдал дахин боловсруулахтай холбоотой төсөл, хөтөлбөрт оролцдог эсэх

“Та болон танай өрх тус төсөл хөтөлбөрт ямар түвшинд оролцож байна вэ?”
n=96

Дараах графикаас харахад хог хаягдал дахин боловсруулахтай холбоотой төсөл, хөтөлбөрт оролцох байдал нь Улаанбаатар хотын өрхүүд орон нутгийн өрхүүдтэй харьцуулахад илүү байна.

График 13. Хог хаягдал дахин боловсруулахтай холбоотой төсөл, хөтөлбөрт оролцдог эсэх, байршлаар

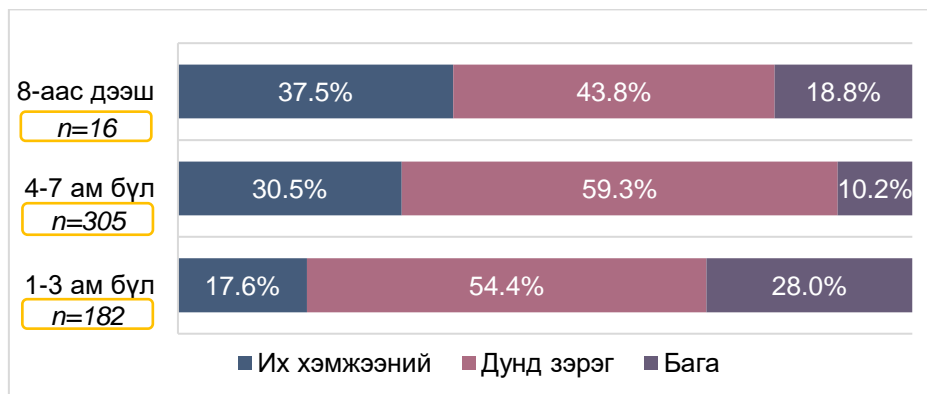

“Та болон танай өрх Хог хаягдал дахин боловсруулахтай холбоотой төсөл, хөтөлбөрт ямар түвшинд оролцож байна вэ? байршлаар”

“Амьдарч буй нийслэл/ дүүрэг, аймаг/ сум” n=503

Судалгаанд оролцсон өрхүүдийн 20.6% нь их хэмжээний, 57.1% нь дунд зэрэг, үлдсэн хувь нь бага хэмжээний хог хаягдлыг 1 сард гаргаж байна. Үүнийг ам бүлийн тоотой нь харьцуулвал 1-3 ам бүлтэй 2 өрх тутмын 1 нь, 4-7 ам бүлтэй 3 өрх тутмын 2, 8-аас дээш ам бүлтэй 5 өрх тутмын 2 нь дунд зэрэг хог хаягдал гаргадаг аж.

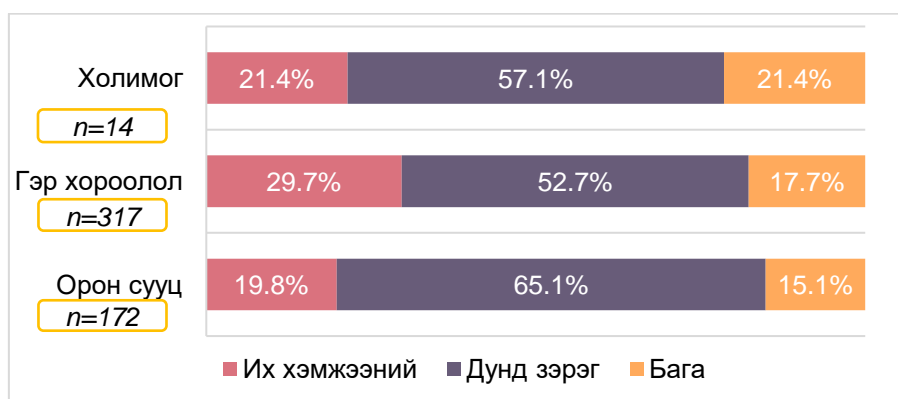
График 14. Өрхийн сард гаргах хог хаягдлын хэмжээ, ам бүлээр, хувиар

“Таны бодлоор танай өрх сард хэр хэмжээний хог хаягдал гаргадаг вэ?”
n=503

Түүнчлэн амьдарч буй сууцны төрлөөр нь нэг сард гаргах хог хаягдлыг тоймлож үзлээ. Орон сууц болон холимог сууцанд амьдарч буй 5 өрх тутмын 1, гэр хорооллын 3 өрх тутмын 1 нь их хэмжээний хог хаягдал гаргаж байна.

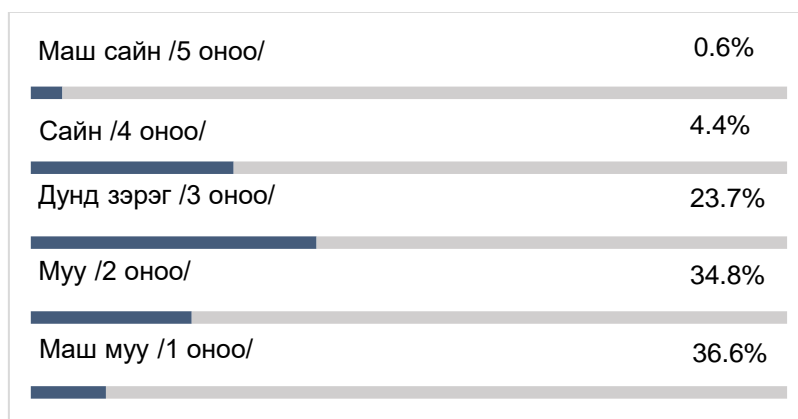
График 15. Өрхийн сард гаргах хог хаягдлын хэмжээ, сууцны төрлөөр, хувиар

“Таны бодлоор танай өрх сард хэр хэмжээний хог хаягдал гаргадаг вэ?” n=503

Өрхүүдийн хог хаягдлыг ангилах ойлголт мэдлэг дунджаар 2.94 оноо буюу муу үнэлгээтэй байна. Нийт оролцогчдын 70 гаран хувь нь “муу” болон “маш муу” гэсэн үзүүлэлтийг сонгожээ.

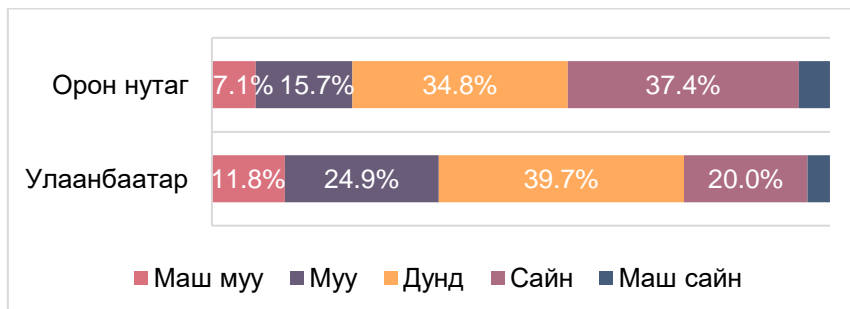
График 16. Хог хаягдал ангилах ойлголт мэдээлэлтэй эсэх, хувиар

“Танай өрх хог хаягдал ангилж хаях тухай ойлголт мэдээлэлтэй байдаг уу?”
n=503

Улаанбаатар хотын өрхүүдийн хог хаягдал ангилах талаарх ойлголт, мэдээлэл нь орон нутгийн өрхүүдтэй харьцуулбал дутмаг байна.

График 17. Хог хаягдал ангилах ойлголт мэдээлэлтэй эсэх, байршлаар, хувиар

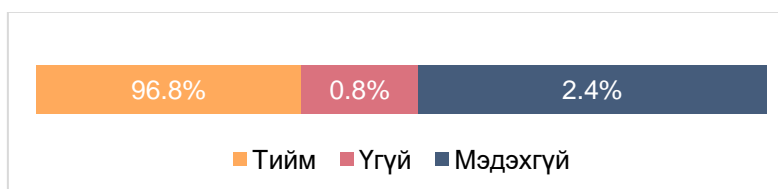

“Танай өрх хог хаягдал ангилж хаях тухай ойлголт мэдээлэлтэй байдаг уу?”
n=503

“Амьдарч буй нийслэл/дүүрэг, аймаг/сум”
n=503

Судалгаанд хамрагдсан өрхүүдийн дийлэнх нь буюу 96.8% нь өдөр тутмын хог хаягдлаа ангилж хаях нь зүйтэй гэж үзэж байна.

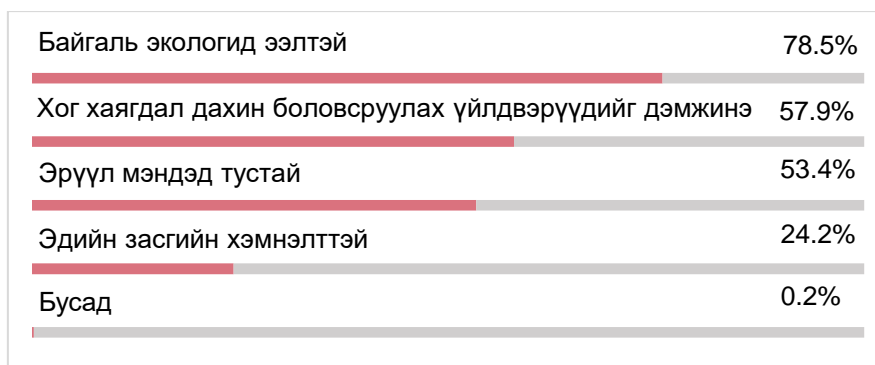
График 18. Хог хаягдлаа ангилах нь зөв эсэх, хувиар

“Та өдөр тутмын хог хаягдлаа ангилж хаях нь зүйтэй гэж боддог?”
n=503

Өдөр тутмын хог хаягдлаа ангилах нь байгаль экологид ээлтэй, хог хаягдал дахин боловсруулах үйлдвэрүүдийг дэмждэг, эрүүл мэндэд тустай, эдийн засгийн хэмнэлттэй гэдэгтэй ихэнх өрхүүд санал нэг байна.

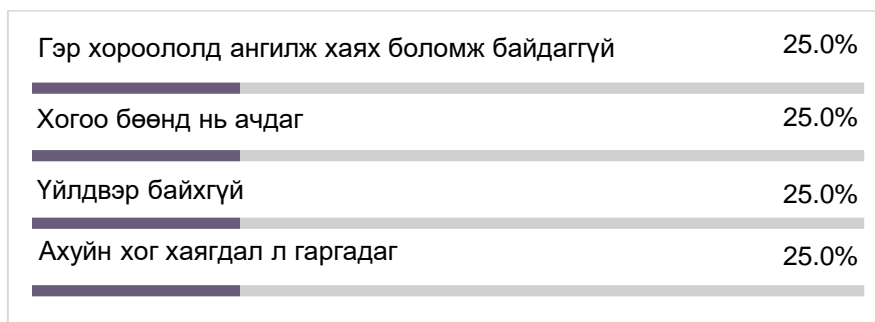
График 19. Тийм бол яагаад, шалтгаан, хувиар

“Тийм бол яагаад? Шалтгаанаа нэрлэнэ үү?”
n=487

Харин хог хаягдлыг ангилахтай санал нийлэхгүй байгаа өрхүүдийн (n=4) хувьд дараах шалтгаануудыг дурджээ.

График 20. Үгүй бол яагаад, шалтгаан, хувиар

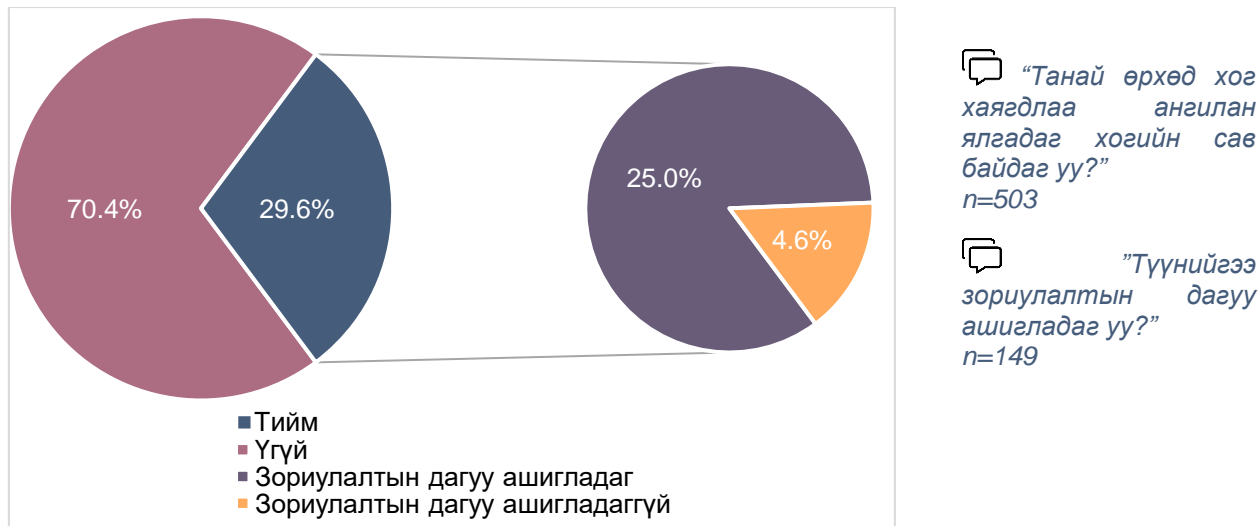

“Үгүй бол яагаад? Шалтгаанаа нэрлэнэ үү?”
n=4

Нийт өрхүүдийн 10 өрх тутмын 7 нь ангилан ялгах хогийн савгүй байгаа бол үлдсэн 3 өрх нь ангилан, ялгах хогийн савтай байна.

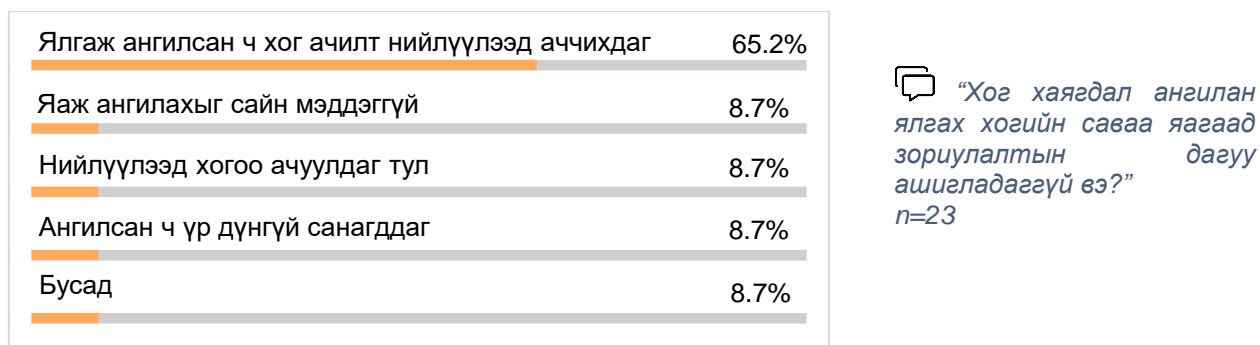
Ангилан, ялгах хогийн савтай өрхүүдийн 6 өрх тутмын 5 нь ангилан, ялгах хогийн саваа зориулалтын дагуу ашиглаж байна.

График 21. Хог хаягдал ангилан ялгах хогийн савтай эсэх, хувиар

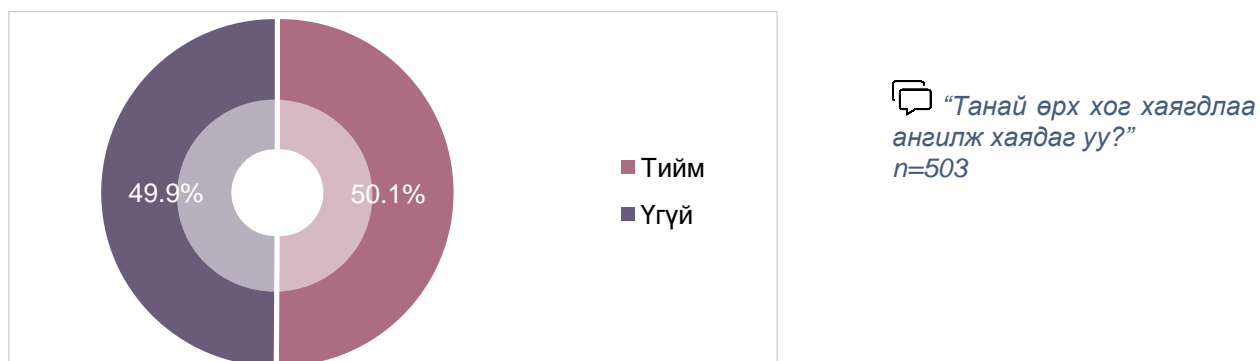
Хог хаягдал ангилах, ялгах хогийн савтай ч, хогийн саваа ашигладаггүй гэх өрхүүдийн (n=23) 10 өрх тутмын 6 нь хогоо ангилж хаясан ч, хогийг ачихдаа нийлүүлж ачдаг тул зориулалтын хогийн савыг ашиглах нь бага болсон байна. Түүнчлэн эдгээр өрхүүд хогоо яаж ангилахыг мэддэггүй, ангилсан ч нэмэргүй, үр дүнгүй санагддаг гэж хариуллаа.

График 22. Ангилан ялгах хогийн саваа зориулалтын дагуу ашигладаггүй шалтгаан, хувиар

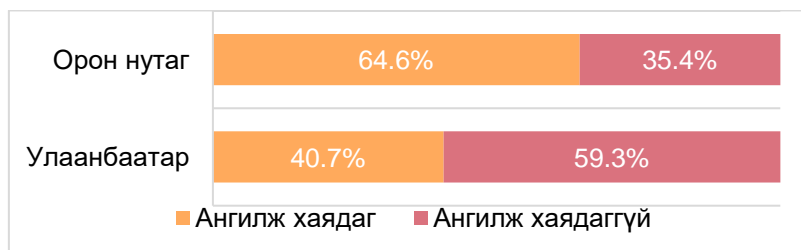
Өрхийн төлөөллүүдийн 50.1% нь хог хаягдлаа ангилдаг бол үлдсэн хувь нь ангилдаггүй байна.

График 23. Хог хаягдлаа ангилж хаядаг эсэх, хувиар

Судалгаанд оролцсон Улаанбаатар хотын өрхүүдийн хувьд хог хаягдлаа ангилж хаях тал дээр орон нутгийн өрхүүдээс сул оролцоотой байна.

График 24. Хог хаягдлаа ангилж хаядаг эсэх, байршлаар, хувиар

“Танай өрх хог хаягдлаа ангилж хаядаг уу?”
n=503

“Амьдарч буй нийслэл/ дүүрэг, аймаг/ сум”
n=503

Хог хаягдлаа ангилж хаядаггүй 3 өрх тутмын 1-т ангилан ялгах хогийн сав байхгүй аж. Цаашлаад ангилж хаясан ч нэг цэг дээр хаягддаг, хог ачилт нийлүүлээд ачдаг, ангилж сураагүй гэх нийтлэг шалтгаануудыг дурдсан байна.

Хүснэгт 6. Өрхүүдийн хог хаягдлаа ангилдаггүй шалтгаан, хувиар

№	Шалтгаан	Хувь
1	Ангилан ялгах хогийн сав байхгүй	31.5%
2	Боломж нөхцөл нь байхгүй байна	14.3%
3	Ангилж хаясан ч хогийн машин ачихдаа цуг нийлүүлээд аччихдаг	13.5%
4	Ялгаж ангиллаа гээд үр дүн байдаггүй	12.7%
5	Ангилж хаяж сураагүй яаж ангилахыг мэдэхгүй	8.4%
6	Ангилан ялгасан ч гаргаж хаяхад нэг л хогийн саванд хаяхаас өөр арга байдаггүй	6.8%
7	Ангилсан байсан ч хогийн цэг дээр очоод нийлдэг	4.0%
8	Мэдэхгүй	3.2%
9	Ангилан авдаг цэг байдаггүй ангилж авдаггүй болохоор	2.4%
10	Хогоо шатаадаг	0.8%
11	Хог бага гардаг	0.8%
12	Бусад	1.6%

“Хог хаягдлаа ангилдаггүй шалтгаан нь юу вэ?”
n=251

Оролцогчдын хувьд хог хаягдлыг ангилж хаях ашиг тусыг дараах байдлаар тодорхойлсон юм. Үүнд байгаль орчинд ээлтэй, дахин боловсруулж ашиглах боломжтой бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, ил задгай хог хаягдалгүй болсноор амьдрах эрүүл, таатай орчин бүрдэнэ, эрүүл мэндэд тустай зэргээр хог хаягдлыг ангилахын ашиг тусын нэрлэж байна.

График 25. Хог хаягдлыг ангилахын ашиг тус, хувиар

Байгаль орчин экологид ээлтэй	34.8%
Дахин боловсруулалт хийж ашиглах	29.6%
Эрүүл мэндэд тустай	8.0%
Цэвэр цэмцгэр орчны тав тухтай байдал	6.8%
Бүх төрлийн ашиг тустай	5.0%
Хог хаягдал цуглуулах, ачиж тээвэрлэхэд амар	4.4%
Сайн хэлж мэдэхгүй байна	4.2%
Эдийн засагт хэмнэлттэй	3.6%
Үйлдвэрүүдэд хэрэгтэй	1.8%
Бусад	2.0%

“Хог хаягдлыг ангилж хаяснаар ямар ашиг тустай гэж боддог вэ?”
n=503

Хуванцар хог хаягдлын төрлүүдийг судалгаанд оролцогчдын дийлэнх нь буюу 54.9 % нь мэддэггүй байна.

График 26. Хуванцар хог хаягдлын төрлүүд, хувиар

“Та хуванцар хог хаягдлын төрлүүдийг мэдэх үү?”
n=503

Судалгаанд хамрагдсан өрхүүд нь аюултай хуванцрын төрлүүдийг дараах байдлаар ойлгож байна. Үүнд 4 өрх тутмын 1 нь мэдэхгүй гэж хариуллаа.

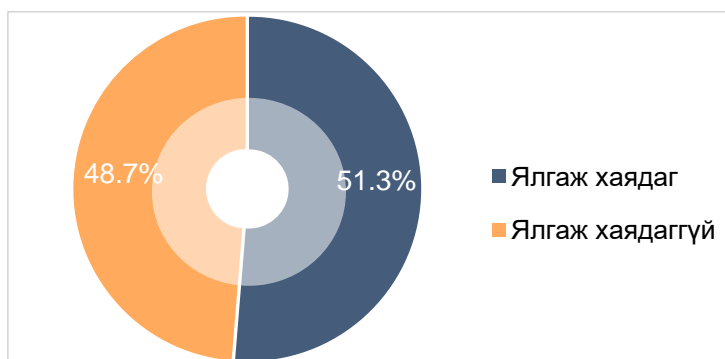
Хүснэгт 7. Аюултай хуванцрын төрлүүд, хувиар

№	Аюултай хуванцар хог хаягдлууд	Хувь
1	Мэдэхгүй байна	26.4%
2	Бүх төрлийн хуванцар сав	24.7%
3	Гялгар уут	9.5%
4	Байгалийн хөрсөнд задардаггүй хог хаягдал	7.8%
5	Химийн бодис агуулсан хог хаягдал	6.6%
6	Эмнэлгийн хог хаягдал	3.6%
7	Газны сав	3.6%
8	Тос маслоны сав	3.2%
9	Бүх төрлийн хог хаягдал	2.8%
10	Зай батарей	2.4%
11	Хүнсэнд хэрэглэж болохгүй савнууд	2.4%
12	Дахин боловсруулж болдоггүй хог хаягдал	1.8%
13	Кодтой болон тэмдэг тэмдэглэгээ байхгүй, зөвшөөрөлгүй савнууд	1.6%
14	Шил лааз	1.2%
15	Бусад	1.2%
16	Бензин түлшний сав	0.6%
17	Аккумулятор	0.4%
18	Ариутгалын бодис, ахуйн сав	0.4%

“Таны бодлоор аюултай хуванцар гэж юуг хэлэх вэ?”
n=503

Хог хаягдлыг ангилж ялгахдаа хуванцар хаягдлыг тусад нь ангилж заавар байдаг ба уг зааварчилгааны дагуу ангилдаг эсэх талаар өрхүүдээс асуухад 51.3% нь тийм гэж хариулжээ.

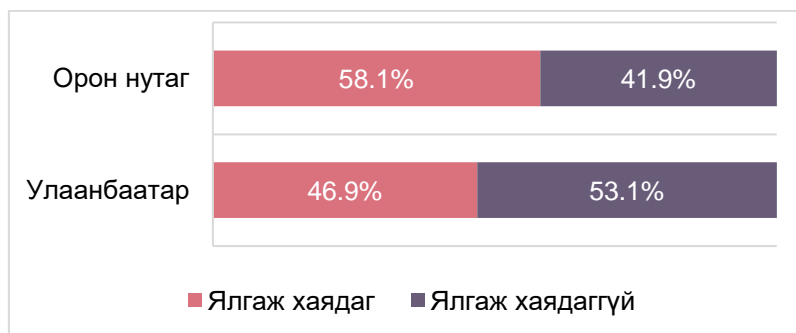
График 27. Хуванцар хог хаягдлыг бусад хаягдлаас ялгадаг эсэх, хувиар

“Та хуванцар хог хаягдлыг бусад төрлийн хог хаягдлаас ялгаж хаядаг уу?”
n=503

Судалгаанд хамрагдсан өрхүүдийг байршлын хувьд авч үзвэл орон нутгийн өрхүүд хуванцар хог хаягдлыг ялгах байдал нь Улаанбаатар хотын өрхүүдээс даруй 11.2%-аар илүү байна.

График 28. Хуванцар хог хаягдлыг бусад хог хаягдлаас ялгадаг эсэх, байршлаар, хувиар

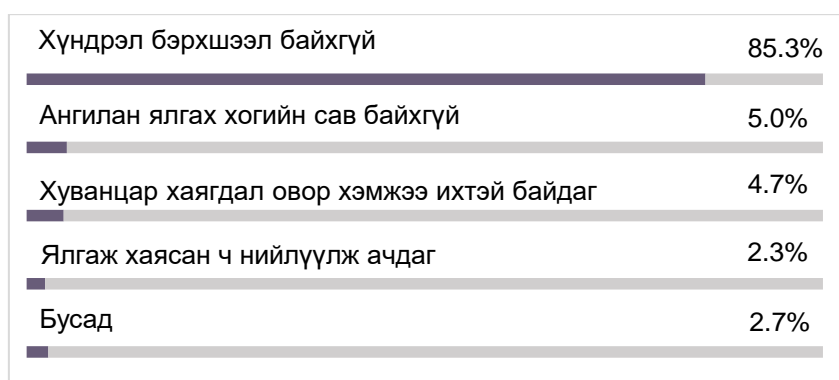

“Та хуванцар хог хаягдлыг бусад төрлийн хог хаягдлаас ялгаж хаядаг уу?”
n=503

“Амьдарч буй нийслэл/дүүрэг, аймаг/сум”
n=503

Хуванцар хог хаягдлыг ангилдаг өрхүүдийн 85.3%-д нь ямар нэг хүндрэл бэрхшээл байдаггүй бол үлдсэн хэсэгт нь ангилгах хогийн сав байдаггүй, овор хэмжээ ихтэй учраас, ялгаж хаясан ч тээвэрлэхдээ нийлүүлж ачдаг гэх бэрхшээлүүдийг нэрлэсэн.

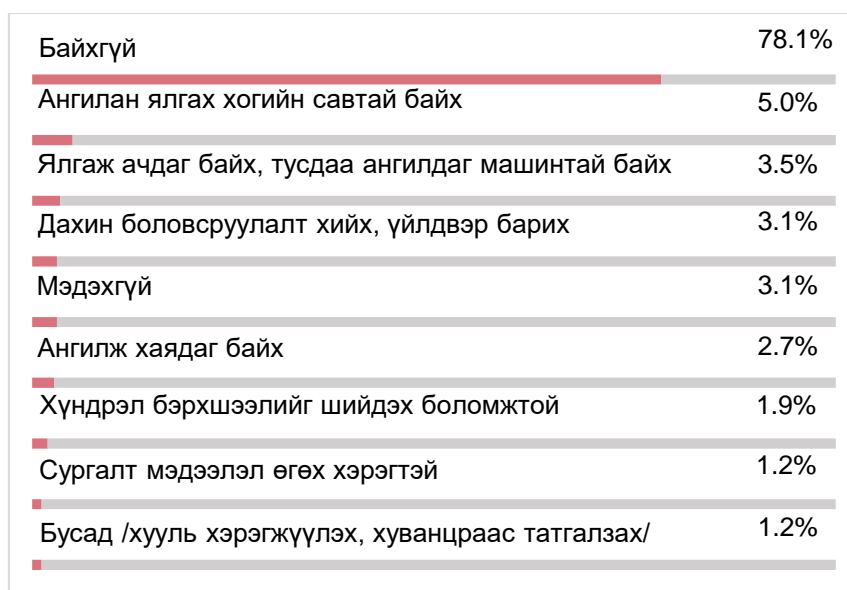
График 29. Хуванцар хог хаягдлыг ангилахад тулгардаг хүндрэл, хувиар

“Хуванцар хог хаягдлыг ангилж хаяхтай холбоотой ямар хүндрэл бэрхшээл тулгардаг вэ?”
n=258

Хуванцрыг ангилдаг өрхүүдийн 78.1% нь үүсэж буй дээрх хүндрэл бэрхшээлийг шийдвэрлэх боломжгүй гэж үзэж байна. Харин үлдсэн хувь нь ангилан ялгах хогийн савтай байх, тээвэрлэлт хийхдээ нийлүүлж ачихгүй байх, иргэд өөрсдөө ангилж хаядаг байх, ангилан ялгах талаар тодорхой сургалт мэдээллүүдийг өгдөг байвал тулгарч буй асуудлыг шийдвэрлэх боломжтой гэж үзсэн.

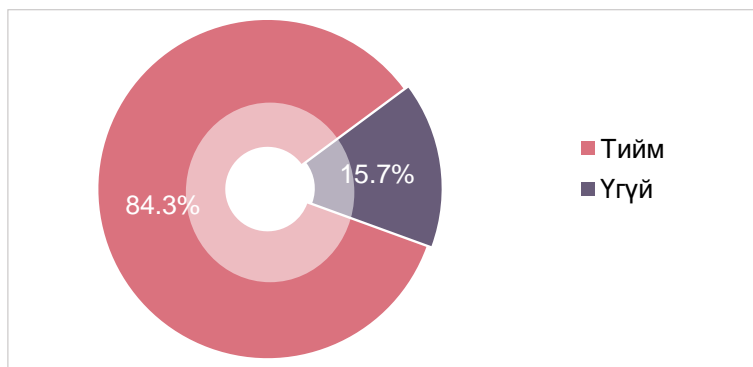
График 30. Хүндрэл бэрхшээлийг шийдвэрлэх боломжууд, хувиар

“Та эдгээр хүндрэл бэрхшээлийг хэрхэн шийдвэрлэх боломжтой гэж үзэж байна вэ?”
n=258

Хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулдаг гэж 10 өрх тутмын 8 нь мэддэг байна.

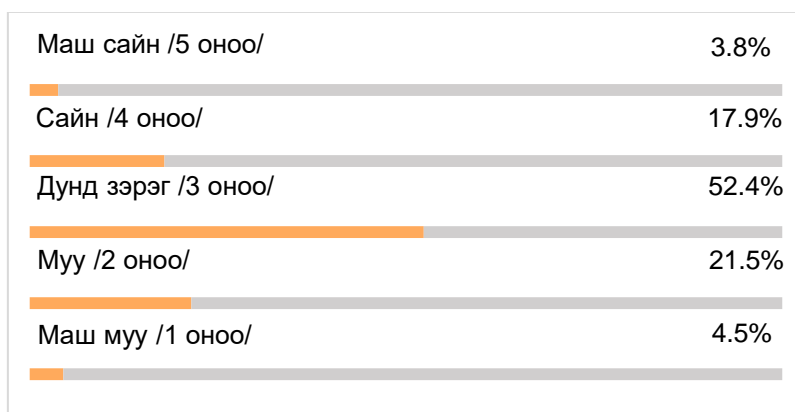
График 31. Хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулдаг гэж мэддэг эсэх, хувиар

“Хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулдаг гэж та мэддэг үү?”
n=503

Нийт өрхүүдийн хувьд хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулах талаар өөрсдийн мэдлэг, ойлголтыг дунджаар 2.49 оноо буюу “муу” гэж үнэллээ. Дөнгөж 20 гаран хувь нь энэ талын мэдлэгийг “маш сайн” болон “сайн” гэж тодорхойлсон байна.

График 32. Хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулах талаар мэдлэг ойлголт, 1-5 оноогоор

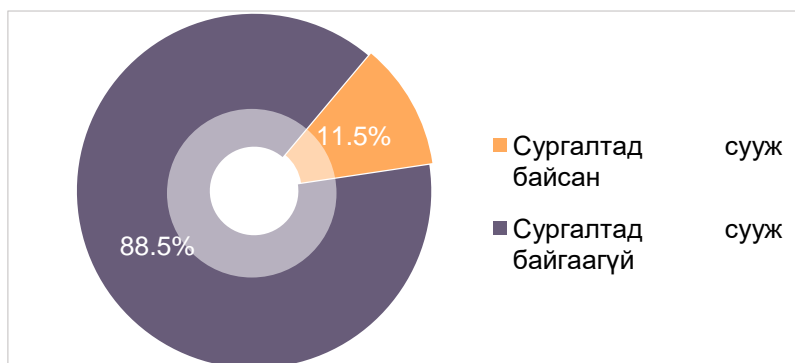

“Хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулах талаар өөрийн мэдлэгийг 1-5 оноогоор үнэлнэ үү?”
n=503

Харин Улаанбаатарын өрхүүд хуванцар хог, хаягдлыг дахин боловсруулах талаар өөрсдийнхөө мэдлэг, ойлголтыг 2.35 оноо буюу “муу”, орон нутгийн өрхүүд 1.75 оноо буюу “маш муу” гэж үнэлсэн байна.

Хог хаягдалтай холбоотой сургалтад 10 өрх тутмын 1 нь хамрагдаж байжээ.

График 33. Хог хаягдалтай холбоотой сургалтад сууж байсан эсэх, хувиар

“Та болон танай өрх өмнө нь хог хаягдалтай холбоотой сургалтад сууж байсан уу?”
n=503

Хог хаягдалтай холбоотой сургалтад сууж байсан өрхүүд хамрагдсан сургалтын үр дүнг дараах байдлаар тодорхойллоо.

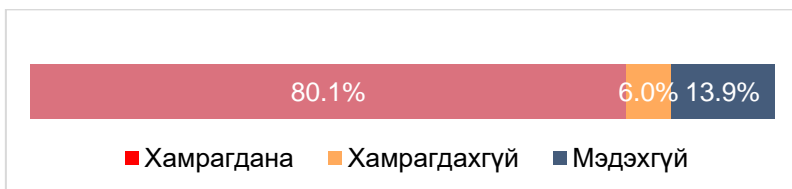
Хүснэгт 8. Хамрагдсан сургалт үр дүнтэй байсан эсэх, хувиар

	86.2% Үр дүнтэй байсан		13.8% Үр дүнгүй байсан
---	----------------------------------	---	----------------------------------

“Хэрвээ тийм бол хэр үр дүнтэй байсан бэ?”
n=58

Хэрвээ хог хаягдалтай холбоотой сургалт зохион байгуулагдвал 10 өрх тутмын 8 нь хамрагдах хүсэлтэй байна. Харин 10 өрх тутмын 1 нь тухайн үеийн нөхцөл байдлаас болоод шийднэ, одоогоор хэлж мэдэхгүй байна гэж хариулав.

График 34. Сургалтад хамрагдах эсэх, хувиар

“Хэрвээ хог хаягдалтай холбоотой сургалт зохион байгуулагдвал та хамрагдах уу?”
n=503

Судалгаанд оролцогчдоос хог хаягдлын талаар сургалт ямар хэлбэрээр явагдвал үр дүн гарах талаар асуухад дийлэнх хувь нь онлайнар, телевизээр, танхимаар болон дахин боловсруулах үйлдвэр дээр очиж танилцах гэж үзэж байна.

График 35. Сургалт явагдах хэлбэрийн талаар, хувиар

Онлайнаар	44.9%
Практик буюу үйлдвэр дээр очиж танилцах	36.6%
Телевизээр	36.6%
Танхимаар	24.1%
Туршилт хийх	7.4%
Мэдэхгүй	0.4%
Баримт, кино, видео үзүүлэх	0.2%
Тараах материал	0.2%
Бусад	0.2%

“Таны бодлоор сургалт ямар хэлбэртэй явагдвал үр дүнтэй байх вэ? 3 хүртэлх хариулттай”
n=503

Хог хаягдлын ялган ангилалтыг айл өрхүүдэд заах нь үр дүнтэй эсэхэд 91.3% нь маш сайн болон сайн үнэлгээ өгч, дунджаар 4.08 оноогоор үнэлжээ.

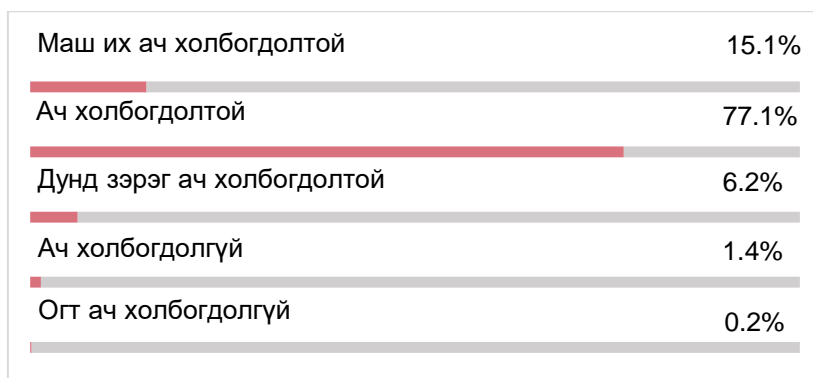
График 36. Айл өрхүүдэд хог хаягдлын ялган ангилалтыг заах нь үр дүнтэй эсэх, хувиар

Маш их үр дүнтэй /5 оноо/	16.9%
Үр дүнтэй /4 оноо/	74.4%
Дунд зэрэг /3 оноо/	8.3%
Үр дүнгүй /2 оноо/	0.4%
Огт үр дүнгүй /1 оноо/	0.0%

“Айл өрхүүдэд зориулж хог хаягдлын ялган ангилалтыг заах нь хэр үр дүнтэй гэж та бодож байна вэ? 1-5 оноогоор үнэлнэ үү?”
n=503

Айл өрхүүдэд хог хаягдлын талаар суурь мэдээллийг өгөх нь ач холбогдолтой гэж нийт төлөөллүүдийн 90 гаран хувь нь онцолж байна. Энэ асуудалд өгсөн дундаж оноо 4.05 буюу ач холбогдолтой хэмээн үнэлэгдлээ.

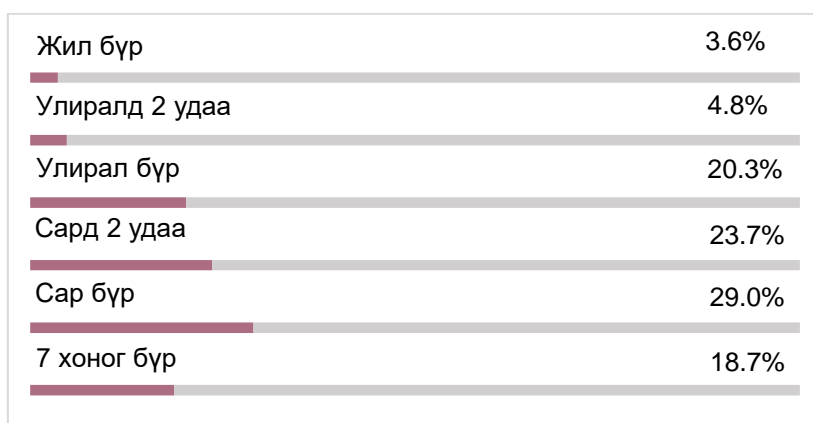
График 37. Хог хаягдлын талаар суурь мэдээллийг өгвөл ач холбогдолтой эсэх, хувиар

“Хог хаягдал болон хуванцар хог хаягдлын төрөл, ялгаа гэх мэт суурь мэдээллүүдийг өгвөл танд хэр ач холбогдолтой вэ? 1-5 оноогоор үнэлгээ үү?”
n=503

Өрхүүдийн хувьд холбогдох сургалтыг ямар давтамжтай орвол үр дүнтэй байх талаарх үр дүнг дараах графикт харуулав. Аль болох тууштай, давтамжтай орохыг илүүд үзэж байна.

График 38. Сургалтын давтамж, хувиар

“Сургалт нь ямар давтамжтай орвол тохиромжтой гэж та үзэж байна вэ?”
n=503

Судалгааны үр дүнгээс харахад өрхүүдэд хуванцар хог хаягдалтай холбоотой мэдээллүүд хэрэгцээтэй байна. Тухайлбал, дахин боловсруулалтын явц болон ямар эцсийн бүтээгдэхүүн гаргаж авдаг, ямар хог хаягдлыг дахин боловсруулдаг, хуванцрыг хэрхэн ялган, ангилж зэрэг хуванцар хог хаягдалтай холбоотой мэдээлэл авахыг хүсэж байна.

Хүснэгт 9. Хуванцар хог хаягдалтай холбоотой мэдээлэл

№	Хуванцар хог хаягдалтай холбоотой мэдээлэл	Хувь
1	Ямар бүтээгдэхүүн хийдэг	22.7%
2	Байхгүй	19.3%
3	Сайн мэдэхгүй байна	15.9%
4	Дахин боловсруулалтын яв	11.7%
5	Дахин боловсруулах үйлдвэр	10.1%
6	Хэрхэн яаж ангилан ялгах	8.5%
7	Бүх төрлийн мэдлэг мэдээлэл авмаар байна	2.8%
8	Давуу тал ашиглалт ашиг тус	1.8%
9	Яг ямар хог хаягдлыг дахин боловсруулдаг	1.4%
10	Байгаль орчинд хэр хор уршигтай эсэх	1.4%
11	Сайн мэднэ	1.2%
12	Худалдаж авдаг цэгүүд	1.2%
13	Эргээд ашиглахад аюулгүй эсэх	1.0%
14	Бусад	1.0%

“Хуванцар хог хаягдал дахин боловсруулахтай холбоотой таны хамгийн их мэдмээр байгаа зүйл юу байна вэ?”
n=503

3.3 БҮЛГИЙН ДҮГНЭЛТ

1. Судалгаанд оролцогчдын хог хаягдлын талаар мэдлэг ойлголт маш муу буюу 1.9 оноогоор дүгнэгджээ. Үүнээс Улаанбаатарын өрхүүд 1.9 оноо буюу “маш муу”, орон нутгийн өрхүүд 2.1 оноо буюу “муу” үнэлгээг өгчээ.
2. Амьдарч буй газартаа хэрэгжиж буй хог хаягдлын дахин боловсруулахтай холбоотой төсөл хөтөлбөрийн талаар 10 өрх тутмын 7 нь ямар ч мэдээлэл аваагүй байна.
3. Өрхүүдийг сард үүсгэх хог хаягдлын хэмжээгээр нь их хэмжээний, дунд зэрэг, бага хэмжээний хог хаягдал үүсгэгч гэж ангилсан ба 57.1% нь дунд зэрэг хог хаягдал гаргадаг байна.
4. Орон сууц болон холимог сууцанд амьдарч буй 5 өрх тутмын 1, гэр хорооллын 3 өрх тутмын 1 нь их хэмжээний хог хаягдал гаргаж байна.
5. Нийт өрхүүдийн хог хаягдлыг ангилах мэдлэг 2.9 оноо буюу муу үнэлгээтэй тодорхойлогдлоо. Улаанбаатар хотын өрхүүдийн хог хаягдал ангилах ойлголт мэдээллийг орон нутгийн өрхүүдтэй харьцуулбал дутмаг байна.
6. Эдгээр өрхүүдийн 96.8% нь өдөр тутмын хог хаягдлаа ангилах нь зүйтэй гэсэн ч үүний тал хувь нь хог хог хаягдлаа ангилан ялгаж хаядаггүй байв. Үүнээс Улаанбаатарын өрхүүдийн хог хаягдал ангилах байдал нь орон нутгийн өрхүүдээс сул байна.
7. Хог хаягдлаа ангилдаггүй шалтгаануудын ихэнх хувийг ангилан ялгах хогийн сав байхгүй, ангилсан ч хог тээвэрлэдэг машин нийлүүлээд ачдаг, нийтийн нэг л хогийн сав байдаг гэсэн шалтгаанууд эзэлж байна.
8. Судалгаанд хамрагдсан өрхүүдийн 10 өрх тутмын 7 нь ангилан ялгах хогийн савгүй.
9. Түүнчлэн 6 өрх тутмын 1 нь ангилан ялгах хогийн саваа зориулалтын дагуу ашигладаггүй байна.
10. Хог хаягдал ангилахын ашиг тусыг оролцогчдын 64.4% нь байгаль орчинд ээлтэй, дахин боловсруулалт хийж, ашиглаж болно гэж үзсэн.
11. Харин хуванцар хог хаягдлыг тусад нь дахин ялгах талаар дийлэнх буюу 54.9% нь мэддэггүй байлаа.
12. Хуванцар хог хаягдлыг бусад хог хаягдлаас ялгаж хаягддаг өрхүүдэд хүндрэлтэй тал бага байна. Цөөн хэсэгт нь овор хэмжээ ихтэй, ялгасан ч ачиж тээвэрлэхдээ нийлүүлдэг гэх мэт бэрхшээлтэй асуудлууд байна.
13. Ачиж тээвэрлэхдээ ялгаж ачдаг, дахин боловсруулах үйлдвэрүүд баригдвал, мөн хог хаягдал үүсгэгчдэд сургалт, мэдээлэл өгвөл эдгээр асуудлыг шийдэх боломжтой гэлээ.
14. Хуванцар хог хаягдал дахин боловсруулж төрөл бүрийн бүтээгдэхүүн гаргаж авдаг талаар 10 өрх тутмын 2 нь мэддэггүй.
15. Оролцсон төлөөллүүд хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулах талаар мэдлэг ойлголт 2.5 оноо буюу муу үнэлгээтэй байна.
16. Өмнө нь хог хаягдалтай холбоотой сургалтад 9 өрх тутмын 1 нь хамрагдаж байсан ба 13.8% нь тухайн сургалтыг үр дүнгүй байсан гэж дүгнэлээ.

17. Хэрэв энэ чиглэлийн сургалт зохион байгуулагдвал 80.1% нь хамрагдах төлөвтэй байна.
18. Айл өрхүүдэд хог хаягдлыг ялган ангилалтыг заах нь үр дүнтэй гэж 10 өрх тутмын 9 нь дүгнэлээ.
19. Мөн хог хаягдлыг талаар суурь мэдээллийг өгөх нь ач холбогдолтой буюу 4.1 оноогоор үнэлэгдлээ.

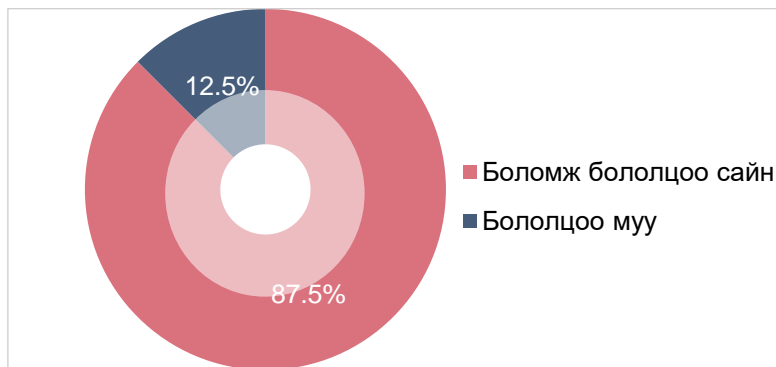
БҮЛЭГ 4.

ХУВАНЦАР ХОГ ХАЯГДАЛ ДАХИН БОЛОВСРУУЛАХ САЛБАРТ ЖДҮ ЭРХЛЭГЧДИЙН СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

Судалгаанд Хуванцар хог хаягдал дахин боловсруулах салбарт ЖДҮ эрхэлж буй 8 байгууллагын төлөөллийг хамруулсан. Эдгээр байгууллагуудын хувьд салбартаа үйл ажиллагаагаа тогтвортой явуулж, хуванцар хог хаягдал дахин боловсруулах салбарт тодорхой хувь нэмэр оруулж байгаа байгууллагууд байлаа.

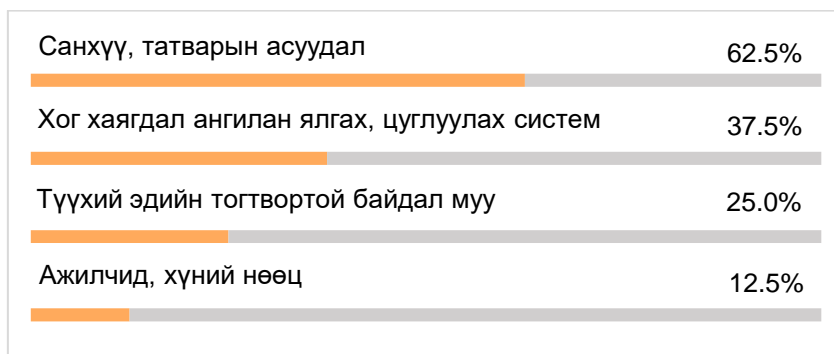
Улаанбаатар хот болон Булган аймгийн Хишиг-Өндөр суманд үйл ажиллагаа явуулж буй үйлдвэрлэл эрхлэгчид хамрагдлаа.

График 39. Үйлдвэрлэл эрхлэх боломжтой эсэх, ЖДҮ

“Хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйлдвэрлэл эрхлэх боломж бололцоо хэр байдаг вэ?”
n=8

График 40. Тулгардаг бэрхшээл, ЖДҮ

“Ямар хүндрэл бэрхшээл тулгарч байна вэ?”
n=8

Үйлдвэрлэл, үйлчилгээ явуулахад техник технологийн шинэчлэлийг дагаж өсөн дэвшиж, чадваржих нь чухал юм. Үүнтэй холбоотойгоор төлөөллүүдийн 62.5% нь тоног төхөөрөмжийн операторын сургалтын хэрэгцээ байгаа хэмээн үзэж байна.

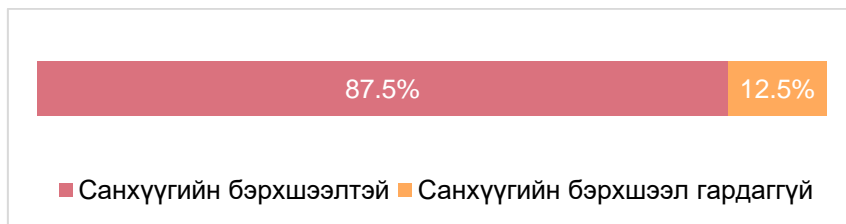
График 41. Ажилтнуудаа сургах хэрэгцээ байгаа эсэх, ЖДҮ

“Танай байгууллагад ажилтнуудаа сургах хэрэгцээ байгаа юу?”
n=8

Үйлдвэрлэлээ тасралгүй явуулахад санхүүгийн бэрхшээл гардаг гэж 87.5% нь үзэж байна. Үүний тал хувь нь санхүүжилт хэрхэн авах болон санхүүгийн ажилтнаа санхүүгийн чиглэлээр сургалтад хамруулах хүсэлтэй байна.

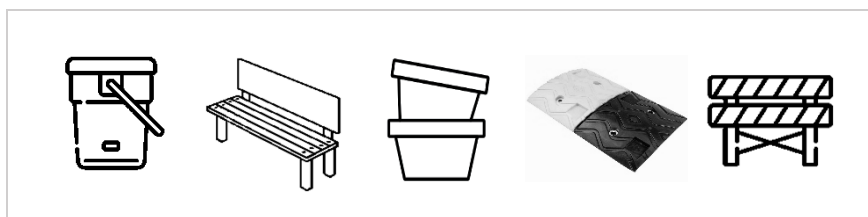
График 42. Санхүүгийн бэрхшээл байдаг эсэх, ЖДҮ

“Хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулах чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулахад санхүүгийн хувьд ямар хүндрэл бэрхшээл тулгардаг вэ??”
n=8

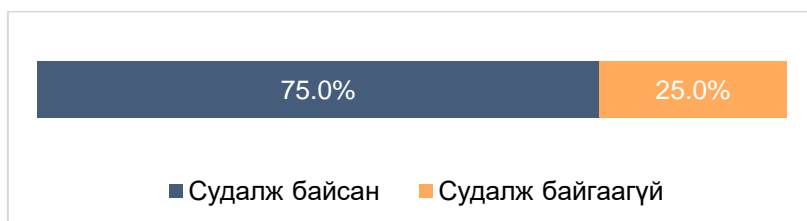
Сүүлийн жилүүдэд хэрэглэгчдийн эрэлт ихсэж, эдгээр 8 ЖДҮ-ийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн нь 100% борлогдож байна.

Зураг 6. Нийт бүтээгдэхүүн бүгд борлогддог эсэх, ЖДҮ

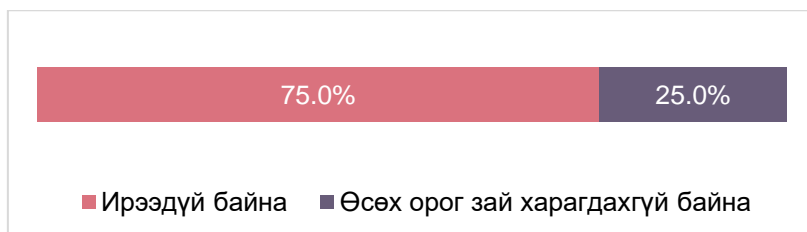
“Нийт бүтээгдэхүүн бүгд борлогддог уу?”
n=8

График 43. Гадагшаа экспортлох боломжийг судалсан эсэх, ЖДҮ

“Бүтээгдэхүүн гадаадад экспортлогдох боломжийг судалж байсан уу?”
n=8

График 44. Цаашдын чиг хандлага, ЖДҮ

“Дахин боловсруулах үйлдвэрүүдийн цаашдын чиг хандлагыг та хэрхэн харж байна вэ?”
n=8

БҮЛГИЙН ДҮГНЭЛТ

1. Судалгаад хамрагдсан 8 байгууллагаас 7 нь буюу 86.0% нь хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйлдвэрлэл эрхлэх боломж бололцоо байдаг ч санхүү, татварын асуудал, түүхий эдийн тогтвортой бус байдал, хог хаягдал ангилан ялгах системгүй зэргээс шалтгаалж зарим тохиолдолд хүндрэл бэрхшээлтэй учирдаг байна.
2. Хуванцар хог хаягдал боловсруулах салбарт гаргасан стандарт, дүрэм журам байдаггүй ч гэсэн эдгээр 8 байгууллагууд дотоод дүрэм журмаа мөрдөн үйл ажиллагаа явуулсаар байна.
3. Судалгаанд хамрагдсан 8 байгууллагын 62.5% нь тоног төхөөрөмжийн операторын сургалтын хэрэгцээ байгаа хэмээн үзэж байна.
4. Байгууллага бүр аюулгүй байдлаа ханган ажилладаг ч судалгаанд хамрагдсан

байгууллагуудын 25.0% нь ХАБЭА-н сургалтын хэрэгцээ байгааг онцолж байлаа.

5. ЖДҮ эрхлэгчдийн 87.5% нь үйлдвэрлэлээ тасралтгүй явуулахад санхүүгийн бэрхшээлтэй тулгардаг үзэж байна. Үүний тал хувь нь санхүүжилт хэрхэн авах болон санхүүгийн ажилтнаа санхүүгийн чиглэлээр сургалтад хамруулах хүсэлтэй байна.
6. Үйлдвэрлэгчид хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн судалгааг хийж байгаагүй боловч хэрэглэгчдийн сайшаалыг байнга хүртэж байна.
7. Эцсийн бүтээгдэхүүнээ гадагшаа экспортлох талаар ЖДҮ эрхлэгчдийн 75.0% нэлээдгүй судалсан гэж хариулцгаалаа. Гэхдээ эхний ээлжид гаднын зах зээлээс илүү дотоодын зах зээлээ хангаж чадахгүй байгааг дурдаж байсан юм.
8. Судалгаанд хамрагдсан оролцогчдоос 2 үйлдвэрлэгчийн хувьд гаднын орны байгууллагуудтай хамтарч ажиллаж байсан туршлагатай байсан. Эдгээр 8 үйлдвэрлэгчийн хувьд Олон Улсын мэргэжлийн экспертүүдтэй хамтарч ажиллах, техник технологийг судлах хүсэлтэй байгаагаа илэрхийлж байна.
9. Дахин боловсруулах үйлдвэрүүдийн цаашдын чиг хандлагыг өсөх боломжтой, ирээдүйтэй гэж нийт оролцогчдын 6 нь буюу 75.0% нь үзэж байна. Харин түүхий эдийн тогтвортой байдал, анхан шатны хог ялгалтын ажил болон төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд аль аль талаа дэмжих асуудлуудыг анхаарах хэрэгтэй байна гэж онцоллоо.

БҮЛЭГ 5.

ХОТЫН ЗАХИРГАА, ХОТ-ДҮҮРЭГ, АЙМАГ СУМЫН УДИРДЛАГУУДЫН СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

Хуванцар хог хаягдал дахин боловсруулах чиглэлийн шийдвэр гаргагчид буюу хотын захиргаа, хот дүүрэг, аймаг сумын удирдлагууд буюу нийт 7 төлөөлөлтэй ярилцсан чанарын судалгааны үр дүнг танилцуулъя.

Ганцаарчилсан ярилцлагад оролцогчид бүгд дахин боловсруулах үйлдвэрийн талаар хангалттай мэдлэгтэй байсан.

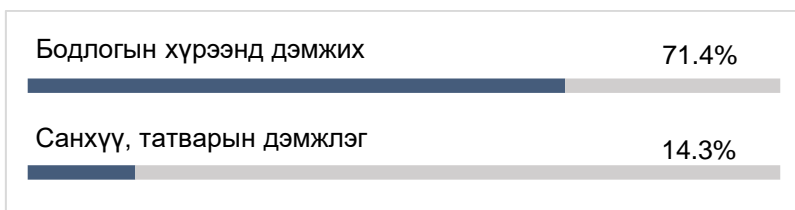
Зураг 7. Дахин боловсруулах үйлдвэрийн талаар мэдлэг ойлголт , шийдвэр гаргагчид

Ойлголт мэдлэгтэй

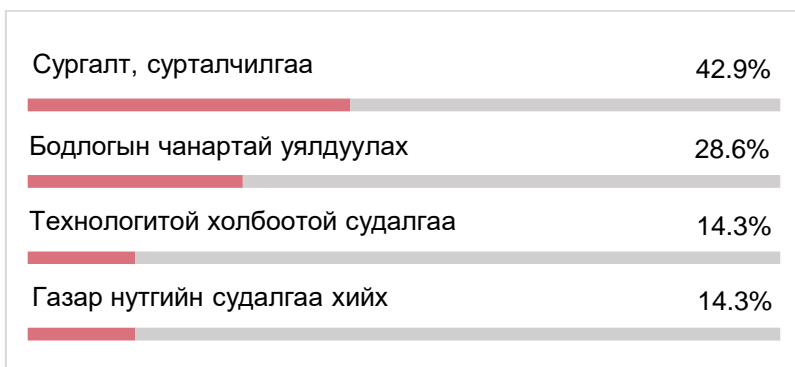
“Дахин боловсруулах үйлдвэрийн талаар та ямар мэдлэг ойлголттой вэ?” n=7

График 45. Үйлдвэрийг хэрхэн дэмжих хэрэгтэй вэ, шийдвэр гаргагчид

“Хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйлдвэрийг яаж дэмжих хэрэгтэй вэ?” n=7

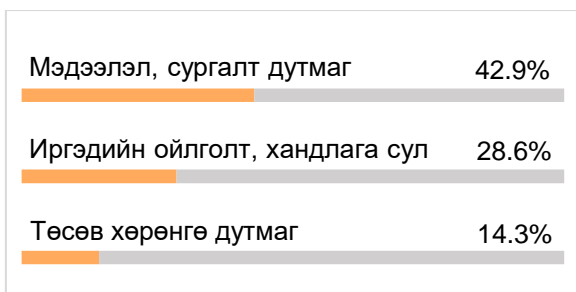
График 46. Танай байгууллагын оролцооны боломж, шийдвэр гаргагчид

“Танай байгууллагын зүгээс ямар оролцоотой байх боломжтой вэ?” n=7

Төлөөллүүд бүгд хог хаягдлын тухай хууль тодорхой хэмжээнд хэрэгжиж байна гэж үзэж байна.

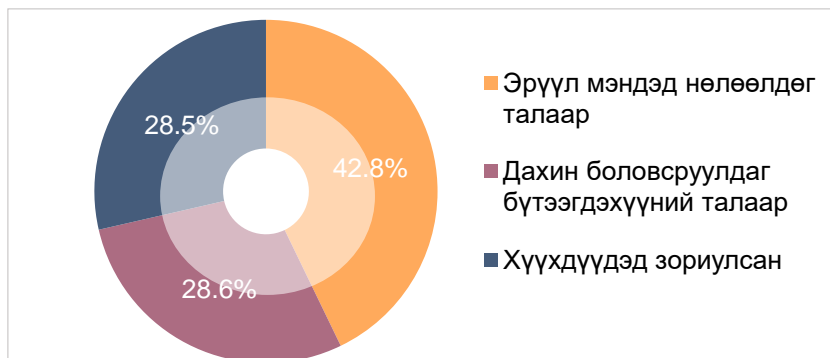
График 47. Хуулийн хэрэгжилт, хяналт, шийдвэр гаргагчид

“Хог хаягдлын тухай хуулийн “9.1.3.энгийн хог хаягдлыг цэвэрлэх, ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах, булшлах журмыг баталж, мөрдүүлэх; 9.3.9.хог хаягдлыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах зорилгоор ангилан ялгах, дахивар нөөц цуглуулах, дахин ашиглах, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах үйл ажиллагааг зохион байгуулж, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх” заалттай холбоотой хэрэгжилт, хяналт хангалттай байдаг уу? Бүрэн хэрэгжилтэд юу дутагдаж байна вэ?” n=7

Хог хаягдал үүсгэгч ААН болон өрхүүдэд хуванцар хог хаягдлыг ялгах, цуглуулах, ангилах талын сургалт орох шаардлагатай гэж судалгаанд оролцсон бүх шийдвэр гаргагчид онцолж байна.

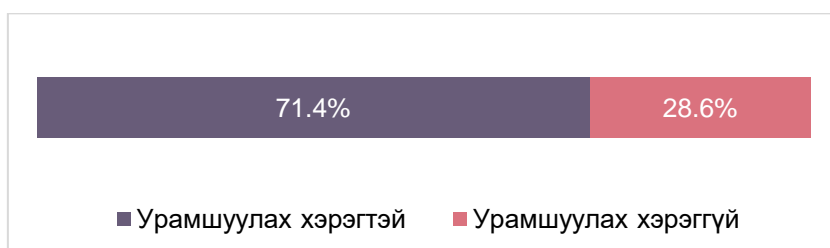
График 48. Хуванцрыг ангилах, цуглуулах сургалтын хэрэгцээ бий эсэх, шийдвэр гаргагчид

“Хуванцар хог хаягдлыг ялгах, цуглуулах, ангилах талаар сургалт зохион байгуулах хэрэгцээ байна уу? Байгаа бол ямар ямар сургалт хэрэгцээтэй байгааг нэрлэнэ үү?”
n=7

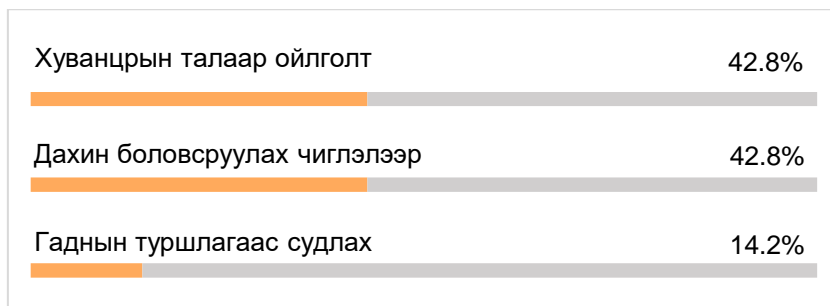
Хог хаягдлаа тогтмол ангилдаг ААН болон иргэдэд одоогоор урамшуулал олгоогүй гэж судалгаанд хамрагдсан бүх шийдвэр гаргагчид буюу 7 төлөөлөл хариулав.

График 49. Хог ангилдаг ААН, иргэдийг урамшуулдаг эсэх, шийдвэр гаргагчид

“Хогоо тогтмол ангилдаг байгууллага иргэдийг урамшуулдаг уу? Урамшуулах шаардлагатай юу?”
n=7

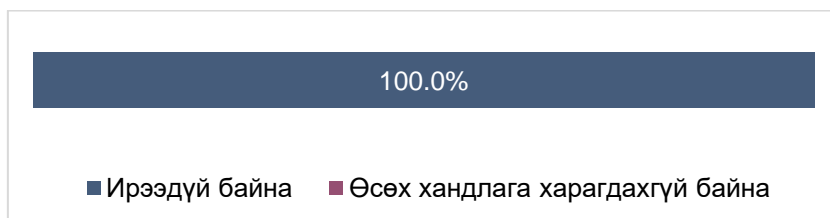
График 50. Ажилтнуудаа сургах хэрэгцээ байгаа эсэх, шийдвэр гаргагчид

“Танай байгууллагад энэ чиглэлийн ажилтнуудаа сургах хэрэгцээ байгаа юу? Тийм бол ямар чиглэлээр сургах шаардлагатай байна вэ?”
n=7

Эцэст нь хог хаягдлыг багасгах чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулах дахин боловсруулах үйлдвэрүүдийг байгуулж, төрийн зүгээс дэмжиж, иргэдийн оролцоо, мэдлэгийг нэмэгдүүлж чадвал энэхүү салбар ирээдүйтэй гэж онцолж байна.

График 51. Үйлдвэрүүдийн чиг хандлага, шийдвэр гаргагчид

“Дахин боловсруулах үйлдвэрүүдийн цаашдын чиг хандлагыг та хэрхэн харж байна вэ?”
n=7

БҮЛГИЙН ДҮГНЭЛТ

1. Хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйлдвэрийг бодлогын түвшинд дэмжих хэрэгтэй гэж оролцогчдын 50.0% нь үзэж байна. Удирдлагуудын зүгээс бодлогын чанартай уялдуулж ажиллах, газар нутгийн болон технологийн судалгаа хийх,

сургалт сурталчилгаа зохион байгуулах зэргээр дэмжих боломжтой аж.

2. Бүрэн хэрэгжилтэд 42.8% нь хог хаягдлын талаарх иргэдийн ойлголт, тэдгээртэй холбоотой мэдээлэл, сургалт дутмаг, 28.6% нь иргэдийн оролцоо сул, үлдсэн хэсэг нь төсөв хөрөнгийн дутмаг байдал нөлөөлж байгаа гэж онцолж байна.
3. Оролцогчдын 71.4% нь хог хаягдлын менежмент болон зохион байгуулалтад сайжруулах зүйлс байгаагаас анхан шатны нэгжид хог хаягдлыг ангилах асуудлыг нэн тэргүүнд авч үзэх шаардлагатай байна.
4. Оролцогчдын 42.8% нь дахин боловсруулдаг бүтээгдэхүүний талаар, 28.6% нь хүүхдүүдийг багаас нь дадал хэвшилд сургах талаар, үлдсэн хувь нь хуванцар хог хаягдал эрүүл мэндэд ямар сөрөг нөлөөтэйг ойлгуулах нь зүйтэй хэмээлээ.
5. Оролцогчдын 71.4% нь урамшуулал олгох хэрэгтэй гэж үзэж байгаа бол Үлдсэн 28.6% нь иргэний үүргээ биелүүлэх, ААН-үүд нийгмийн хариуцлагынхаа хүрээнд ангилан ялгах ёстой гэж үзэж байна.
6. Шийдвэр гаргах түвшний байгууллагад ажилтнуудаа сургах хэрэгцээ шаардлага байна. Оролцогчид 100.0% санал нийлж байна.
7. 28.6% нь дахин боловсруулах чиглэлийн сургалтын хэрэгцээ байна гэж үзлээ.
8. Мөн бүх оролцогчид хог хаягдлын ангилан ялгалт, эцсийн бүтээгдэхүүний талаар гаднын орнуудын туршлагыг судлах, экспертүүдтэй хамтарч ажиллах хэрэгцээ байгаатай оролцогчид 100.0% санал нэгдэж байна.

БҮЛЭГ 6. ТББ БОЛОН ИНБ-УУДЫН СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

Энэхүү бүлэгт иргэд, олон нийтийн ойлголт хандлагыг өөрчлөх, төрийн үйл ажиллагаа дэмжин, хог хаягдлыг чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй төрийн бус байгууллагуудын төлөөллийг хамрууллаа.

Судалгаанд хамрагдсан 6 төрийн бус байгууллагууд бүгд хог хаягдлын талаарх хууль тогтоомжийн талаар хангалттай ойлголт мэдлэгтэй байна.

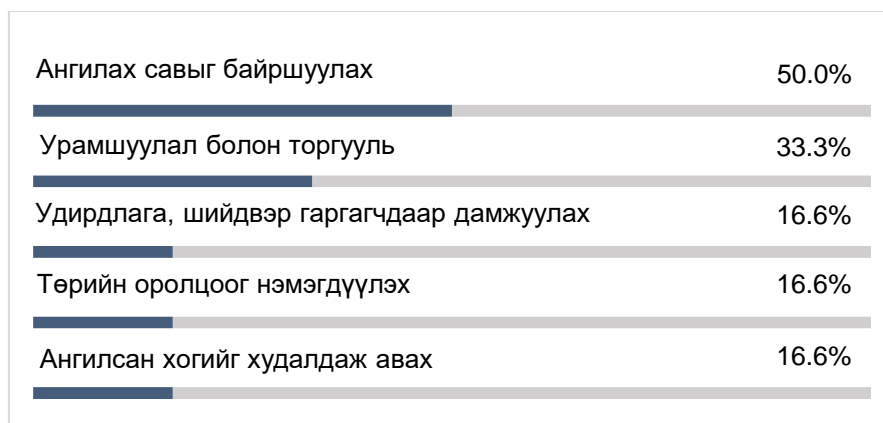
Зураг 8. Хог хаягдлын хуулийн талаарх мэдлэг, ТББ-ууд

Ойлголт мэдлэгтэй

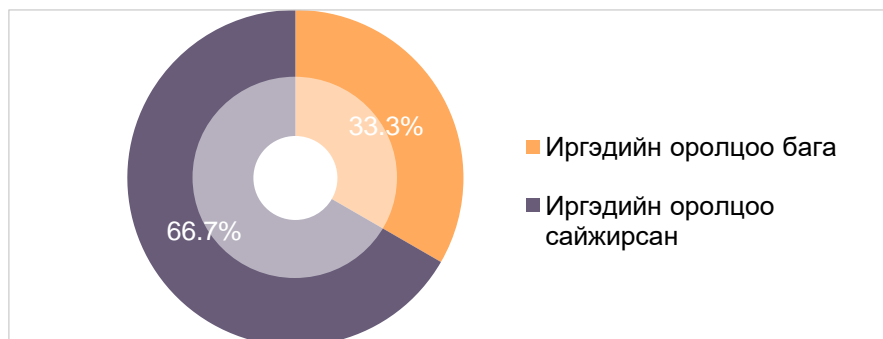
“Танай байгууллагын хувьд хог хаягдлын тухай хууль тогтоомжуудын талаар хэр мэдлэгтэй вэ?”
n=6

График 52. Иргэдийн хандлагыг өөрчлөхөд хийх ажил, ТББ-ууд

“Хог хаягдал үүсгэгчдийн хандлага, ойлголтыг өөрчлөхөд ямар ажлууд хийх нь зүйтэй вэ? Тухайлбал, өрх болон ААНБ-ын түвшинд хэрэгжүүлэх ажлууд юу юу байвал зохистой вэ?”
n=6

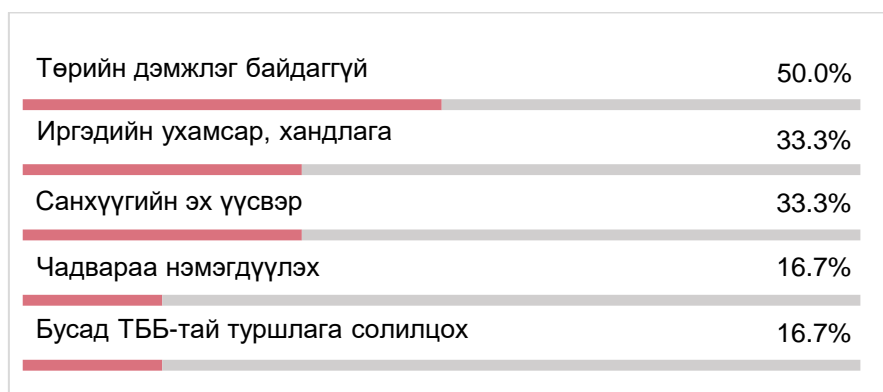
График 53. Ангилж ялгахад иргэдийн оролцооны байдал, ТББ-ууд

“Хуванцар хог хаягдлыг ангиланг, цуглуулах тал дээр иргэд, олон нийтийн оролцоо ямар байдаг вэ?”
n=6

Иргэдийн хувьд хог хаягдлыг тогтмол ангилж сургахад зөвхөн 1, 2 удаагийн сургалт хангалтгүй байдаг тул энэ тал дээр ажиллахад хүндрэлтэй байдаг.

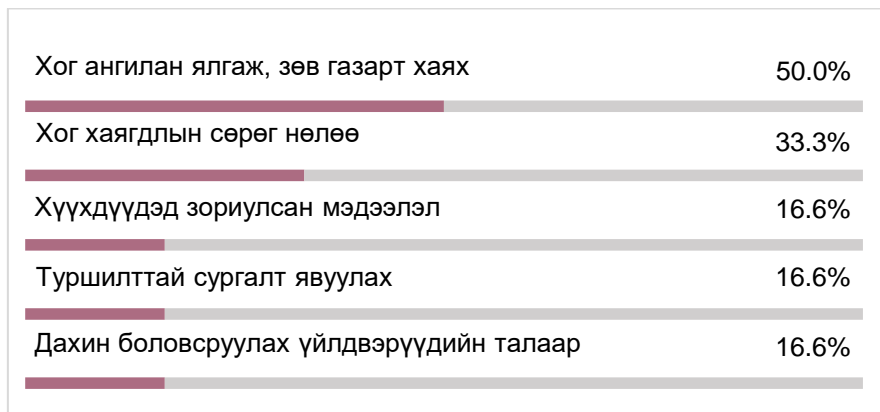
График 54. Учирдаг саад бэрхшээлүүд, ТББ-ууд

“Энэ чиглэлээр ажилладаг иргэний нийгмийн байгууллагуудад учирдаг бэрхшээл юу байдаг вэ?”
n=6

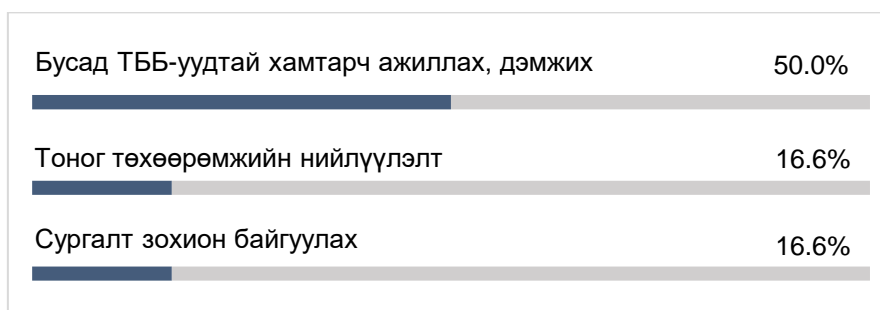
Айл өрх болон ААН-үүдэд дараах чиглэлийн сургалтын хэрэгцээ шаардлага байна хэмээлээ.

График 55. ААН, өрхүүдийн сургалтын хэрэгцээ, ТББ-ууд

“Хог хаягдлыг үүсгэгч өрхүүд болон байгууллагуудад ямар сургалтын хэрэгцээ шаардлага байгаа гэж та үзэж байна вэ?”
n=6

График 56. ТББ-уудын үүрэг оролцооны талаар

“Цаашид иргэний нийгмийн байгууллагуудын үүрэг оролцоо ямар байвал зохимжтой вэ?”
n=6

БҮЛГИЙН ДҮГНЭЛТ

1. Судалгаанд хамрагдсан 6 төрийн бус байгууллагууд бүгд хог хаягдлын талаарх хууль тогтоомжийн талаар хангалттай ойлголт мэдлэгтэй байна.
2. Хог хаягдал үүсгэгчдийн хандлага, ойлголтыг өөрчлөхөд дараах ажлуудыг хийх нь үр дүнтэй болохыг дурдлаа. Үүнд:
 - Оролцогчдын 50.0% нь айл өрх болон ААН-үүдэд ангилах сав байршуулах
 - 33.3% нь тэдгээрийг урамшуулж, ангилсан хогийг худалдаж авах
 - 33.3% нь хог хаягдлын стратеги төлөвлөгөөний дагуу хог хаягдлыг ангилан ялгаагүй иргэдийг зөрчлийн хуулиар торгох, сайн хэрэгжүүлсэн тохиолдолд урамшуулах
 - 16.6% нь удирдлага, шийдвэр гаргагчаар дамжуулж иргэдийг даган дуурайх хандлагад сургах
 - 16.6% нь төрийн оролцоог нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзэж байна.
3. Сүүлийн жилүүдэд иргэдийн хандлага өөрчлөгдөж, оролцоо нэмэгдсэн гэж 66.7% нь хэллээ. Зарим тохиолдолд хуванцар хог хаягдлыг мөнгөөр авдагтай холбоотойгоор сайн дураараа ангилдаг өрхүүдийн тоо ихэссэн байна.
4. Энэ чиглэлд үйл ажиллагаа явуулж буй төрийн бус байгууллагууд хог хаягдал үүсгэгчдэд сургалт зохион байгуулах, хог хаягдлыг ангилах зөвлөгөө өгөх, хандлагыг өөрчилж дадал хэвшилд сургах оролцоотой ажиллаж байна.

5. Түүнчлэн төрийн бус байгууллагуудад тогтвортой үйл ажиллагаагаа явуулахад 33.3% нь санхүүгийн эх үүсвэр дутмаг, 50.0% нь төрийн дэмжлэг муу байдаг гэж онцоллоо.
6. Нийт төрийн бус байгууллагуудын хувьд бусад төрийн бус байгууллагуудтай туршлага солилцож, чадвараа нэмэгдүүлэх хүсэлтэй байна.
7. Айл өрх болон ААН-үүдэд сургалтын дараах хэрэгцээ шаардлага байна. Үүнд:
 - 33.3% нь хог хаягдлын сөрөг нөлөөний талаар
 - 50.0% нь ангилан ялгаж, зөв газарт хаяж чадвал хог биш байдаг талаар
 - 16.6% нь хүүхдүүдэд зориулсан мэдээ мэдээлэх өгөх
 - 16.6% нь хог хаягдал дахин боловсруулах ЖДҮ-үүдийн мэдээллийг хүргэх, танилцуулах зэрэг (давхардсан тоогоор) сургалтуудыг онцолж байна.
8. Цаашид бусад төрийн бус байгууллагатай хамтарч ажиллах, дэмжих, сургалтуудыг тогтмол зохион байгуулах зэрэг оролцоотойгоор ажиллах боломжтой байна.

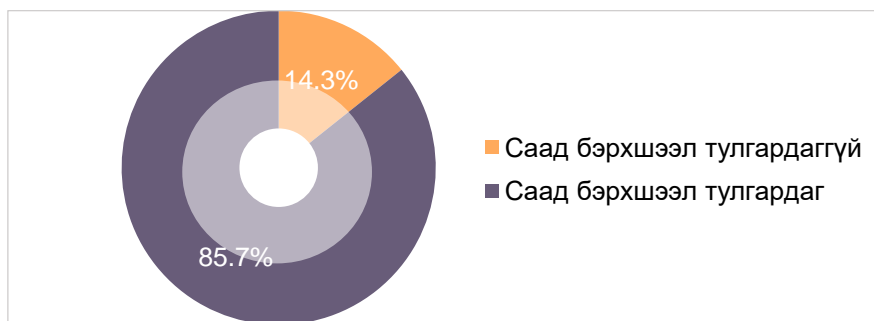

**БҮЛЭГ 7.
ХУВАНЦАР ХОГ ХАЯГДАЛ
ЦУГЛУУЛАХ АЖИЛД ОРОЛЦОГЧДЫН
СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН**

Улаанбаатар хот болон орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж буй хуванцар хог хаягдлыг цуглуулах ажилд оролцогчдын судалгааг энэхүү бүлэгт багтаалаа. Үүнд хоёрдогч түүхий эд авах цэгүүд болон тэдгээр цэгүүдээс ангилан ялгалт хийж, дахин боловсруулах үйлдвэрүүд рүү бэлтгэн нийлүүлдэг талуудыг судалгаанд хамруулсан.

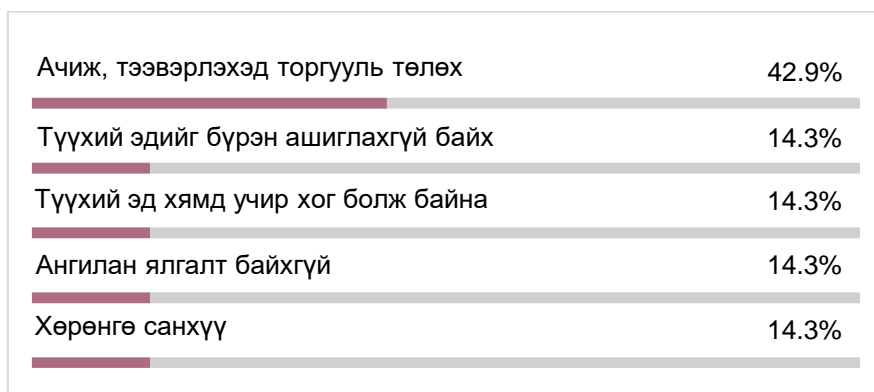
Судалгаанд оролцогчдын 14.3% нь хуванцар хог хаягдал цуглуулахад ямар нэг саад бэрхшээл байдаггүй гэж үзлээ.

График 57. Саад бэрхшээл тулгардаг эсэх, цуглуулах ажилд оролцогчид

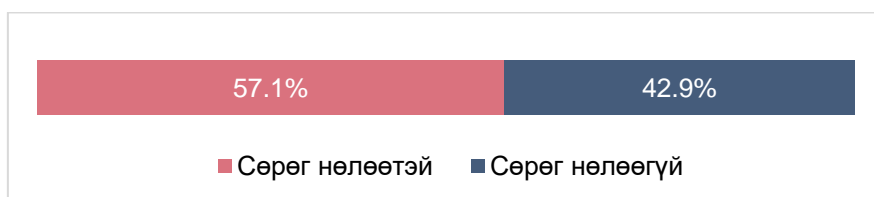
“Хуванцар хог хаягдлыг үр ашигтай цуглуулахад ямар саад бэрхшээл тулгарч байна вэ?”
n=7

График 58. Тулгардаг саад бэрхшээлүүд, цуглуулах ажилд оролцогчид

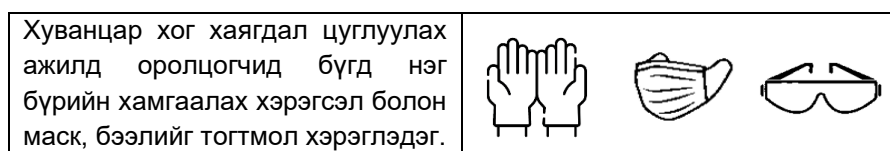
“Хуванцар хог хаягдлыг үр ашигтай цуглуулахад ямар саад бэрхшээл тулгарч байна вэ? Үүнээс нэрлэнэ үү?”
n=7

График 59. Эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй эсэх, цуглуулах ажилд оролцогчид

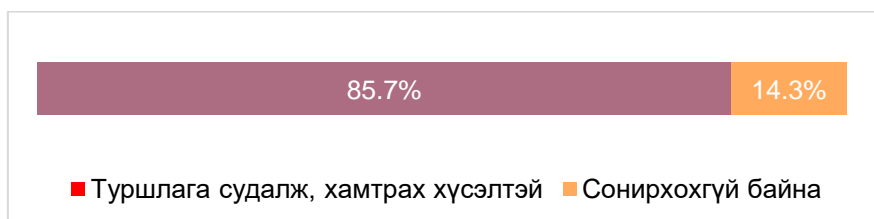
“Хуванцар хаягдлыг цуглуулах ажил эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй гэж та бодож байна уу?”

График 60. Нэг бүрийн хамгаалах хэрэгсэлтэй эсэх, цуглуулах ажилд оролцогчид

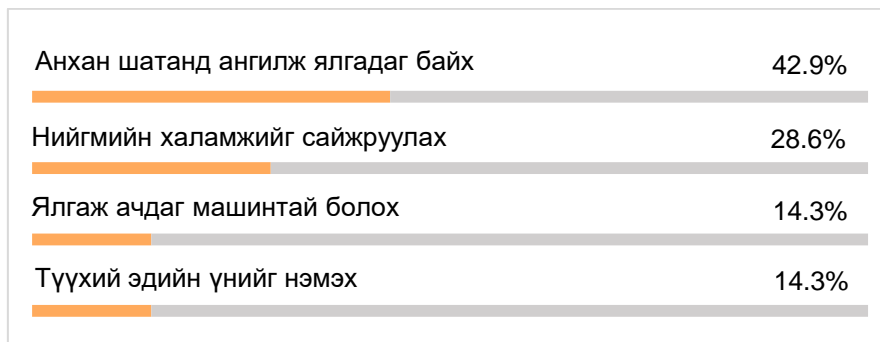
“Хэрэв сөрөг нөлөөтэй бол нэг бүрийн хамгаалах хэрэгсэл (маск, бээлий, нүдний шил гэх мэт) ашигладаг үү?” n=7

График 61. Гаднын оронтой хамтарч ажиллах, цуглуулах ажилд оролцогчид

“Та бүхэн бусад орнуудтай туршлага солилцож, экспертүүдтэй хамтарч ажиллах хүсэлтэй байна уу?” n=7

График 62. Цаашид хэрхэн цуглуулбал үр дүнтэй байх талаар, цуглуулах ажилд оролцогчид

“Таны бодлоор цаашид хуванцар хог хаягдлыг ямар хэлбэрээр цуглуулбал илүү үр дүнтэй байх вэ?” n=7

БҮЛГИЙН ДҮГНЭЛТ

1. Судалгаанд оролцогчдын 85.7% нь хуванцар хог хаягдлыг цуглуулахад тулгардаг саад бэрхшээлүүдтэй байдаг гэж үзсэн. Эдгээр бэрхшээлийг дараах байдлаар ангилж байна. Үүнд:
 - Оролцогчдын 14.3% нь анхан шатанд ангилан ялгалт хийдэггүй
 - 42.8% нь хөнгөн, овор хэмжээтэй хаягдлыг ачиж тээвэрлэхэд байнга торгодог
 - 14.3% нь цуглуулсан түүхий эдийг бүрэн ашигладаггүй
 - 14.3% нь хог хаягдлыг нийлүүлэхгүй тусад нь зөөхөд хөрөнгө санхүү дутах
 - Үлдсэн хувь нь түүхий эд хямд болохоор хог үүсэж, замбараагүй хаягдах бэрхшээлүүд тулгарч байна гэж онцлов.
2. Хог хаягдал цуглуулж л байгаа бол ачигч, жолооч гэлтгүй ажилчдад сургалтын хэрэгцээ гарч байна гэж 28.6% нь үзэж байна.
3. Судалгаанд оролцогчдын дийлэнх нь буюу 57.1% нь хуванцар хог хаягдлыг цуглуулах ажил эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй гэж үзэж байна.
4. 85.7% нь гаднын орны туршлагыг судалж, экспертүүдтэй хамтарч ажиллах ихээхэн хүсэлтэй байна. Эдгээр 7 оролцогчдын 1 байгууллагын хувьд өмнө нь хятадуудтай хамтарч ажиллаж байсан туршлагатай байв.
5. Цаашид хуванцар хог хаягдлыг үр дүнтэй цуглуулахын тулд 42.8% нь анхан шатанд ангилан ялгадаг байх, ажилчдын нийгмийн халамжийг сайжруулах, 28.6% нь хог хаягдлыг эх үүсвэр дээрээс нь ялгаж ачдаг тээврийн хэрэгсэлтэй болох, үлдсэн хувь нь хуванцар хаягдлын үнийг нэмэгдүүлж иргэд болон цуглуулж буй хүмүүсийг сэдэлжүүлэх зэрэг үйл ажиллагаанууд хийх шаардлагатай байна гэж дурдлаа.

БҮЛЭГ 8. ЕРӨНХИЙ ДҮГНЭЛТ

“Сургалтын хэрэгцээг тодорхойлох” судалгааны ажлын хүрээнд хог хаягдал үүсгэгч өрхүүд, хуванцар хог хаягдал цуглуулах ажилд оролцогчид, хуванцар хог хаягдлын дахин боловсруулах ЖДҮ эрхлэгчид, шийдвэр гаргагч удирдлагууд болон ТББ-уудын төлөөллийг хамрууллаа. Эдгээр зорилтот бүлгүүдийн хог хаягдал, хуванцар хог хаягдлын дахин боловсруулах талаар ойлголт, мэдлэгийг тодорхойлж дүн шинжилгээ хийсэн. Бүлэг тус бүрийн үр дүнд үндэслэн дараах сургалтын хэрэгцээ шаардлага байна хэмээн тодорхойллоо.

ӨРХҮҮДИЙН ХУВЬД:

Улаанбаатар хот болон орон нутгийн өрхүүдийн хувьд амьдарч буй байршлаас үл хамааран дараах сургалтуудын хэрэгцээ шаардлагыг дараах байдлаар тодорхойллоо. Үүнд:

1. Хуулийг сурталчлан таниулах сургалт

Хог хаягдал, хуванцар хог хаягдлын тухай суурь ойлголтууд (хог хаягдал болон хуванцар хог хаягдлын төрөл, ялгаа гэх мэт)

Хуулийн хүрээнд иргэн, ААНБ-ууд хог хаягдлаа зүй зохистой хаях талаар

Хог хаягдлын зохицуулалт:

Улаанбаатар хот: **1.9 оноо** (5-аас)

Булган сум: **2.3 оноо** (5-аас)

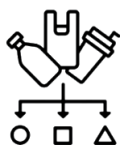
Хишиг-Өндөр сум: **1.7 оноо** (5-аас)

Хог хаягдал болон хуванцар хог хаягдлын суурь мэдээлэл өгөх:

Улаанбаатар хот: **4.1 оноо** (5-аас)

Булган сум: **3.9 оноо** (5-аас)

Хишиг-Өндөр сум: **4.2 оноо** (5-аас)

2. Хог хаягдлыг ангилан ялгах талаарх сургалт

Хог хаягдлыг хэрхэн зөв ангилан ялгах, яаж ангилсан тохиолдолд дахин боловсруулах боломжтой байдаг талаар

Хог хаягдал ангилан ялгах ойлголт мэдээлэл:

Улаанбаатар хот: **2.8 оноо** (5-аас)

Булган сум: **3.2 оноо** (5-аас)

Хишиг-Өндөр сум: **3.2 оноо** (5-аас)

3. Хог хаягдлын эрүүл мэндэд үзүүлэх сөрөг нөлөөг таниулах сургалт

Хог хаягдлыг ил задгай, замбараагүй хаяснаас үүдэж эрүүл мэндэд хэрхэн нөлөөлдөг талаар

Хог хаягдал ангилах нь эрүүл мэндэд тустай эсэх:

Улаанбаатар хот: **53.8%**

Булган сум: **56.1%**

Хишиг-Өндөр сум: **22.5%**

4. Хог хаягдлын байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөг таниулах сургалт

Хог хаягдлыг ил задгай, замбараагүй хаяснаас үүдэж байгаль, хүрээлэн

Хог хаягдлыг ангилан ялгах, дахин боловсруулах нь байгаль орчинд ээлтэй эсэх:

Улаанбаатар хот: **71.5%**

Булган сум: **83.1%**

Хишиг-Өндөр сум: **15.0%**

буй орчин, ан амьтанд хэрхэн нөлөөлдөг талаар

5. Хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулах давуу талыг таниулан ойлгуулах сургалт

Хуванцар хог хаягдлыг ангилан ялгаж, дахин боловсруулснаар нийгэм эдийн засаг, байгаль орчинд бий болох үр өгөөжийг таниулах

Хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулдгийг мэдэхгүй:

Улаанбаатар хот: **18.0%**

Булган сум: **10.2%**

Хишиг-Өндөр сум: **15.0%**

Сургалтын хэлбэр

а. Онлайн

б. Телевиз

в. Практик

Сургалтын давтамж

Сар бүр

ХУВАНЦАР ХОГ ХАЯГДАЛ ДАХИН БОЛОВСРУУЛАХ САЛБАРТ ЖДҮ ЭРХЛЭГЧДИЙН ХУВЬД:

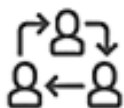
1. Тоног төхөөрөмжийн операторын сургалт

Үйлдвэрлэл, үйлчилгээ хөгжихийн хэрээр техник, тоног төхөөрөмж байнга шинэчлэгдэж байдагтай холбоотой судалгаанд хамрагдсан ЖДҮ эрхлэгчийн хувьд ашиглаж байгаа тоног төхөөрөмжөө шинэчлэх, түүний ашиглалт, үйлчилгээний талаар тусгайлсан мэргэжилтнийг бэлдэхэд чиглэсэн сургалт

2. Санхүүгийн сургалт

Байгууллагын санхүүгийн чадавхыг бэхжүүлэх сургалт

3. Гаднын орнуудын сайн туршлагаас судлах

Бусад улс орны хог хаягдлын зохицуулалтын сайн туршлагаас судалж, хог хаягдал дахин боловсруулах дэвшилтэт технологитой танилцах, туршлагатай экспертүүдтэй хамтран ажиллаж тэднээс суралцах хэрэгцээ байна.

4. ХАБЭА-н сургалт

Аливаа үйлдвэрлэлд ажиллагсдын ажлын байран дээрх хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн асуудал нэн тэргүүнд тавигддаг билээ. Тийм ч учраас үйлдвэрлэл эрхэлж буй ЖДҮ-үүдэд үйлдвэрлэлийн осол, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, тоног төхөөрөмжийн аюулгүй байдлыг

хангах, энэ талаар ажиллагсдын хариуцлагыг нэмэгдүүлэх ХАБЭА-н сургалтын хэрэгцээ байна.

5. Технологийн сургалт

1. Хуванцрын хими болон физик шинж чанарын талаар мэдлэг дээшлүүлэх сургалт
2. Химийн нэгдлүүдийн орц найрлага, зориулалт, тэдгээрийн ашиглалтын талаар мэдлэг дээшлүүлэх сургалт

ХОТЫН ЗАХИРГАА, ХОТ-ДҮҮРЭГ, АЙМАГ СУМЫН УДИРДЛАГУУДЫН ХУВЬД:

1. Гаднын орнуудын сайн туршлагаас судлах

1. Хог хаягдлыг хэрхэн ангилдаг болон дахин боловсруулсан эцсийн бүтээгдэхүүнүүдийн төрлүүдийн талаар мэдлэг ойлгох сургалт
2. Гаднын хог хаягдал, дахин боловсруулахтай холбоотой амжилттай хэрэгжсэн төсөл хөтөлбөрүүдийн талаар сайн туршлагыг судалж нутагшуулах, экспертүүдтэй хамтрах

2. Дахин боловсруулах чиглэлийн сургалт

Тухайн салбарт ажиллаж буй бүх түвшний ажилчдын хувьд хог хаягдал, хуванцар хог хаягдлын талаар илүү өргөн хүрээнд мэргэших шаардлага байдаг. Үүнээс тохижилт үйлчилгээний ажилчдыг нөөцийг дахин ашиглах, тойрог эдийн засгийг дэмжих чиглэлээр гарч буй дэвшлийг таниулах, ШУ-ы ололт амжилтыг нэвтрүүлэх талаар сургалтад хамруулах хэрэгцээ байна.

3. Хүний нөөцийг бэхжүүлэх сургалт

Тухайн салбарт удаан, тууштай ажиллах мэргэжилтнийг сургах

ТӨРИЙН БУС БАЙГУУЛЛАГА БОЛОН ИРГЭНИЙ НИЙГМИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ХУВЬД:

1. Бусад байгууллагатай хамтарч ажиллахад дэмжлэг үзүүлэх сургалт

Энэ чиглэлд ажиллаж байгаа бусад төрийн бус байгууллага, иргэний нийгмийн байгууллагуудтай үр өгөөжтэй хамтын ажиллагааг бий болгох, хоорондын уялдаа холбоог бэхжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх сургалт шаардлагатай.

2. Санхүүжилт босгох чадавхыг бэхжүүлэх сургалт

Үйл ажиллагаагаа тасралтгүй явуулахын тулд санхүүгийн эх үүсвэрээ эрэлхийлэх, төсөл хөтөлбөрт хамрагдах шаардлага гардаг. Энэхүү шаардлагын дагуу олон улсын төсөл хөтөлбөрт хэрхэн материал бэлдэж

хамрагдах, санхүүжилт босгож өрсөлдөх чадавхыг дээшлүүлэх чиглэлээр сургалтын хэрэгцээ байна гэж үзэж байна.

3. Техник, тоног төхөөрөмжийн болон технологийн шийдлүүдийн сургалт

ТББ-ууд иргэдийн ойлголт хандлагыг өөрчлөхөд дэмжлэг үзүүлж ажиллахад бүх төрлийн мэдлэг, мэдээллийг хүргэж байх шаардлагатай болдог. Үүний нэг хэсэг буюу хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулах техник, тоног төхөөрөмж, үйлдвэрлэлийн технологийн инновацыг нэмэх сургалтууд хэрэгцээтэй байна.

4. Байгууллагын чадамжийн сургалт

Үйл ажиллагааны хувьд тогтвортой, ажилчдаа тогтвор суурьшилтай байлгахын тулд тухайн байгууллагад чадамжийг дээшлүүлэх сургалтын хэрэгцээ байна.

5. Бодлогын нөлөөлөл, хууль эрх зүйн чадавхын сургалт

Үндэсний хэмжээний бодлого, хөтөлбөрүүд, хууль эрх зүйн хэрэгжилтийн явцад хяналт тавих, сайжруулахад оролцох тал дээр хууль эрх зүйн чадавхыг дээшлүүлэх шаардлага байна.

6. Байгаль орчин, нийгэмд үзүүлж буй сөрөг нөлөөлөл, түүнийг бууруулах арга замын талаар мэдлэг олгох сургалт

Хог хаягдлын хүрээлэн буй орчин, нийгэм, эдийн засагт арга замууд, зохицуулалтаас эдийн засагт үзүүлэх үр дагаврын талаарх шинжлэх ухааны үндэслэлтэй мэдлэг, мэдээлэл олгох сургалтын хэрэгцээ байна. Энэ нь цаашид иргэдийн байгальд хандах хандлагыг өөрчлөх, байгальд ээлтэй зуршлыг бүтээхэд нөлөөлөх үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх юм.

ХУВАНЦАР ХОГ ХАЯГДАЛ ЦУГЛУУЛАХ АЖИЛД ОРОЛЦОГЧДЫН ХУВЬД:

1. Ажилтан, албан хаагчдаа чадваржуулах сургалт

Салбарын онцлогийг таниулах, мэргэжил ажлын үнэ цэнийг таниулах сургалтын хэрэгцээ байна.

2. Гаднын орнуудын сайн туршлагаас судлах

Олон улсын сайн туршлагад ямар техник, технологи ашиглаж хэрхэн ажиллаж байгаа, хог хаягдлыг хэрхэн ангилж, цуглуулдаг талаар туршлага судлах хэрэгцээ байна.

3. Хог хаягдлын тээвэрлэлтийн системийн талаар сургалт

Хог хаягдал тээвэрлэх цогц системийг боловсронгуй болгох, сайн тээвэрлэлтийн инновац, практикийг нэвтрүүлэх чиглэлийн сургалт шаардлагатай байна.

4. Хөгжингүй орнуудын хогны цахим системийн талаар сургалт

Хөгжингүй орнуудад хог хаягдлыг ангилан ялгахгүй тохиолдолд авдаг хориг арга хэмжээ, хог хаягдлын мэдээллийг хэрхэн цахимжуулдаг талаар таньж мэдэх хэрэгцээ байна.

ХАВСРАЛТ 1. МАШ САЙН ҮНЭЛГЭЭ ӨГСӨН ШАЛТГААН, ХУВИАР

№	Шалтгаан	Хувь
1	Хог хаягдал багассан, сайжирч байна	33.3%
2	Хогоо ангилж ялгаж хаядаг болсон	33.3%
3	Бусад	33.3%

“Та яагаад тус хариултыг сонгосон бэ? Шалтгааныг хэлнэ үү?”
n=3

ХАВСРАЛТ 2. САЙН ҮНЭЛГЭЭ ӨГСӨН ШАЛТГААН, ХУВИАР

№	Шалтгаан	Хувь
1	Хог хаягдал багассан, сайжирч байна	36.4%
2	Хог ачилт сайжирсан	36.4%
3	Хогоо ангилж ялгаж хаядаг болсон	18.2%
4	Хог хаягдлыг дахин ашиглаж чадаж байна	4.5%
5	Бусад	4.5%

“Та яагаад тус хариултыг сонгосон бэ? Шалтгааныг хэлнэ үү?”
n=22

ХАВСРАЛТ 3. ДУНД ЗЭРЭГ ҮНЭЛГЭЭ ӨГСӨН ШАЛТГААН, ХУВИАР

№	Шалтгаан	Хувь
1	Хог хаягдал маш их байна	29.0%
2	Хог хаягдлыг цаг хугацаанд нь ачихгүй байна	10.9%
3	Хог хаягдал багассан, сайжирч байна	10.1%
4	Хогоо ил задгай гадуур их хаяж байна	7.6%
5	Хэлж мэдэхгүй байна	6.7%
6	Хогоо ангилж, ялгаж хаяхгүй байна	5.9%
7	Хог ачилт сайжирсан	5.9%
8	Хүмүүсийн ухамсраас шалтгаалж хог хаягдал их байна	5.0%
9	Хог хаягдлын менежмент, зохион байгуулалт муу байна	4.2%
10	Дахин боловсруулалт хийгдэж чадахгүй байна	3.4%
11	Ангилан ялгах хогийн сав байдаггүй	2.5%
12	Хогоо ангилж ялгаж хаядаг болсон	1.7%
13	Хог хаягдлыг дахин ашиглаж чадаж байна	1.7%
14	Хогоо сайн цэвэрлэхгүй байна	1.7%
15	Гэр хороололд хогны асуудал хүндрэлтэй	1.7%
16	Дахин боловсруулах үйлдвэр байхгүй байна	0.8%
17	Бусад	0.8%

“Та яагаад тус хариултыг сонгосон бэ? Шалтгааныг хэлнэ үү?”
n=119

ХАВСРАЛТ 4. МУУ ҮНЭЛГЭЭ ӨГСӨН ШАЛТГААН, ХУВИАР

№	Шалтгаан	Хувь
1	Хог хаягдал маш их байна	37.1%
2	Хогоо ангилж, ялгаж хаяхгүй байна	21.7%
3	Хогоо ил задгай гадуур их хаяж байна	8.6%
4	Хог хаягдлыг цаг хугацаанд нь ачихгүй байна	6.3%
5	Хүмүүсийн ухамсраас шалтгаалж хог хаягдал их байна	5.7%
6	Дахин боловсруулалт хийгдэж чадахгүй байна	5.7%
7	Хог хаягдлын менежмент зохион байгуулалт муу байна	4.6%
8	Дахин боловсруулах үйлдвэр байхгүй байна	3.4%
9	Хогийн цэгийн хүрэлцээ муу байна	1.7%
10	Ангилан ялгах хогийн сав байдаггүй	1.7%
11	Хэлж мэдэхгүй байна	1.7%
12	Гэр хороололд хогны асуудал хүндрэлтэй	1.1%
13	Бусад	0.6%

“Та яагаад тус хариултыг сонгосон бэ? Шалтгааныг хэлнэ үү?”
n=175

ХАВСРАЛТ 5. МАШ МУУ ҮНЭЛГЭЭ ӨГСӨН ШАЛТГААН, ХУВИАР

№	Шалтгаан	Хувь
1	Хог хаягдал маш их байна	31.0%
2	Хогоо ил задгай гадуур их хаяж байна	21.2%
3	Хогоо ангилж, ялгаж хаяхгүй байна	15.2%
4	Хог хаягдлыг цаг хугацаанд нь ачихгүй байна	6.5%
5	Дахин боловсруулалт хийгдэж чадахгүй байна	6.0%
6	Дахин боловсруулах үйлдвэр байхгүй байна	5.4%
7	Хог хаягдлын менежмент зохион байгуулалт муу байна	4.9%
8	Хүмүүсийн ухамсраас шалтгаалж хог хаягдал их байна	3.8%
9	Хогийн цэгийн хүрэлцээ муу байна	3.8%
10	Ангилан ялгах хогийн сав байдаггүй	1.1%
11	Гэр хороололд хогны асуудал хүндрэлтэй	0.5%
12	Хэлж мэдэхгүй байна	0.5%

“Та яагаад тус хариултыг сонгосон бэ? Шалтгааныг хэлнэ үү?”
n=184

ХАВСРАЛТ 6. ГАНЦААРЧИЛСАН ЯРИЛЦЛАГЫН ХАМГИЙН ИХ ДАВТАГДСАН ҮР ДҮН, DEDOOSE

ХАВСРАЛТ 7. ӨРХИЙН СУДАЛГААНЫ АСУУЛГА

Судалгаа, зөвлөх үйлчилгээний
ЭС АЙ СИ ЭЙ ХХК

"СУРГАЛТЫН ХЭРЭГЦЭЭГ ТОДОРХОЙЛОХ" СУДАЛГААНЫ АСУУЛГА			
<p>Сайн байна уу? Танд энэ өдрийн мэнд хүргэе. Би судалгаа, зөвлөх үйлчилгээний ЭС АЙ СИ ЭЙ ХХК-д судлаачаар ажилладаг _____ байна. "Монгол улс дахь хуванцар хог хаягдлын дахин боловсруулалтын тогтвортой байдлыг хангах төсөл"-ийн хүрээнд Сургалтын хэрэгцээг тодорхойлох судалгааг гүйцэтгэж байна. Энэхүү судалгаа нь өрхүүдийн хог хаягдлын талаарх ойлголт мэдлэг болон цаашид ямар төрлийн сургалтын хэрэгцээ шаардлага байгааг тодруулах зорилготой юм. Таны өгсөн мэдээллийг бид Байгууллагын нууцын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.2-т заасны дагуу чанд хадгалах бөгөөд судалгааны үр дүнг танилцуулахад таны нэр, бизнесийн үйл ажиллагааны талаар тухайлан дурдахгүй.</p>			
СУДЛААЧИЙН БӨГЛӨХ ХЭСЭГ			
№	Асуулт	Хариулт	Тайлбар/Алхам
0	Судлаачийн мэдээлэл:	i Ярилцлага авагчийн дугаар: _____ ii Асуулгын дугаар: _____ iii Судалгаа авсан байршил: _____	<input style="width: 50px; height: 20px;" type="text"/>
БҮЛЭГ I. ШАЛГУУР АСУУЛТ			
№	Асуулт	Хариулт	Тайлбар/Алхам
a	Амьдарч буй нийслэл, дүүрэг/ аймаг, сум	Улаанбаатар хот 1 Булган, Булган сум 2 Булган, Хишиг-Өндөр сум 3	
b	Амьдарч буй дүүрэг	Баянгол 1 Баянзүрх дүүрэг 2 Чингэлтэй 3 Сонгинохайрхан 4 Сүхбаатар 5 Хан-Уул 6	
c	Хаяг	_____	
БҮЛЭГ II. ХОГ ХАЯГДЛЫН ТАЛААРХ МЭДЛЭГ, ОЙЛГОЛТ			
1	Таны бодлоор Монгол Улсад хог хаягдлын асуудал ямар түвшинд байна вэ? (1-5 оноогоор үнэлнэ үү)	Маш муу 1 Муу 2 Дунд 3 Сайн 4 Маш сайн 5	Маш муу-1 Муу-2 Дунд-3 Сайн-4 Маш сайн-5
2	Та яагаад тус хариултыг сонгосон бэ? Шалтгааныг хэлнэ үү.	_____	
3	Та өөрийн амьдарч буй газарт хэрэгжиж буй Хог хаягдлыг дахин боловсруулахтай холбоотой төсөл, хөтөлбөрийн талаар мэдээлэл авч байсан уу?	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 3	5-р асуулт руу шилжинэ үү
4	Та болон танай өрх тус төсөл хөтөлбөрт ямар түвшинд оролцож байна вэ?	Огт оролцдоггүй 1 Дунд зэрэг оролцдог 2 Идэвхтэй оролцдог 3	
5	Таны бодлоор танай өрх сард хэр хэмжээний хог хаягдал гаргадаг вэ?	Их хэмжээний 1 Дунд зэрэг 2 Бага 3	
6	Танай өрх хог хаягдал ангилж хаях тухай ойлголт, мэдээлэлтэй байдаг уу? (1-5 оноогоор үнэлнэ үү)	Маш муу 1 Муу 2 Дунд 3 Сайн 4 Маш сайн 5	Маш муу-1 Муу-2 Дунд-3 Сайн-4 Маш сайн-5
7	Хог хаягдлын талаарх мэдээ, мэдээллийг ямар сувгаар түлхүү авдаг вэ?	Телевизээр А Цахимаар В Хэвлэл мэдээллээр С Танилын хүрээгээр Д Бусад (Бичих) Е	Олон сонголтот хариулттай
8	Та өдөр тутмын хог хаягдлаа ангилж хаях нь зүйтэй гэж боддог уу?	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 3	10-р асуулт руу шилжих 11-р асуулт руу шилжих
9	Тийм бол яагаад?	Байгаль экологид ээлтэй А Эрүүл мэндэд тустай В Эдийн засгийн хэмнэлттэй С Хог хаягдал дахин боловсруулах үйлдвэрүүдийг дэмжинэ Д Бусад (Бичих) Е	Олон сонголтот хариулттай. Аль ч хариултыг сонгосон 11-р асуулт руу шилжинэ үү
10	Үгүй бол яагаад?	_____	
11	Танай өрхөд хог хаягдлаа ангилан ялгадаг хогийн сав байдаг уу?	Тийм 1 Үгүй 2	14-р асуулт руу шилжинэ үү
12	Түүнийгээ зориулалтын дагуу ашигладаг уу?	Тийм 1 Үгүй 2	14-р асуулт руу шилжинэ үү
13	Яагаад ашигладаггүй вэ?	_____	
14	Танай өрх хог хаягдлаа ангилж хаядаг уу?	Тийм 1 Үгүй 2	16-р асуулт руу шилжинэ үү
15	Ангилдаггүй шалтгаан нь юу вэ?	_____	
16	Хог хаягдлыг ангилж хаяснаар ямар ашиг тустай гэж боддог вэ?	_____	
17	Таны бодлоор аюултай хуванцар гэж юуг хэлэх вэ?	_____	

18	Та хуванцар хог хаягдлын төрлүүдийг мэдэх үү?	Мэднэ Бага зэрэг мэднэ Мэдэхгүй	1 2 3	
19	Та хуванцар хог хаягдлыг бусад төрлийн хог хаягдлаас ялгаж хаядаг уу?	Тийм Үгүй	1 2	22-р асуулт руу шилжинэ үү
20	Хуванцар хог хаягдлыг ангилж хаяхтай холбоотой ямар хүндрэл бэрхшээл тулгардаг вэ?	_____		
21	Та эдгээр хүндрэл бэрхшээлийг хэрхэн шийдвэрлэх боломжтой гэж үзэж байна вэ?	_____		
22	Хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулдаг гэж та мэдэх үү?	Тийм Үгүй	1 2	24-р асуулт руу шилжинэ үү
23	Хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулах талаар өөрийн мэдлэгийг 1-5 оноогоор үнэлнэ үү?	Маш муу Муу Дунд Сайн Маш сайн	1 2 3 4 5	Маш муу-1 Муу-2 Дунд-3 Сайн-4 Маш сайн-5
БҮЛЭГ III. СУРГАЛТЫН ХЭРЭГЦЭЭ ШААРДЛАГА				
24	Та болон танай өрх өмнө нь хог хаягдалтай холбоотой сургалтад сууж байсан уу?	Тийм Үгүй	1 2	26-р асуулт руу шилжинэ үү
25	Хэргээ тийм бол хэр үр дүнтэй байсан бэ?	Үр дүнтэй байсан Үр дүнгүй байсан	1 2	
26	Хэргээ хог хаягдалтай холбоотой сургалт зохион байгуулагдвал та хамрагдах уу?	Хамрагдана Хамрагдахгүй Мэдэхгүй	1 2 3	
27	Таны бодлоор сургалт ямар хэлбэртэй явагдвал үр дүнтэй байх вэ?	Танхимаар Онлайнаар Телевизээр Практик буюу үйлдвэр дээр очиж танилцах Туршилт хийх Бусад (Бичих)	A B C D E F	3 хүртэлх харуулттай
28	Айл өрхүүдэд зориулж хог хаягдлын ялган ангилалтыг заах нь хэр үр дүнтэй гэж та бодож байна вэ? (1-5 оноогоор үнэлнэ үү)	Огт үр дүнгүй Үр дүнгүй Дунд зэрэг Үр дүнтэй Маш их үр дүнтэй	1 2 3 4 5	Огт үр дүнгүй-1 Үр дүнгүй-2 Дунд зэрэг-3 Үр дүнтэй-4 Маш их үр дүнтэй-5
29	Хог хаягдал болон хуванцар хог хаягдлын төрөл, ялгаа гэх мэт суурь мэдээллүүдийг өгвөл танд хэр ач холбогдолтой байх вэ? (1-5 оноогоор үнэлнэ үү)	Огт ач холбогдолгүй Ач холбогдолгүй Дунд зэрэг Ач холбогдолтой Маш их ач холбогдолтой	1 2 3 4 5	Огт ач холбогдолгүй-1 Ач холбогдолгүй-2 Дунд зэрэг-3 Ач холбогдолтой-4 Маш их ач холбогдолтой-5
30	Сургалт нь ямар давтамжтай орвол тохиромжтой гэж та үзэж байна вэ?	7 хоног бүр Сар бүр Сард 2 удаа Улирал бүр Улиралд 2 удаа Жил бүр	1 2 3 4 5 6	
31	Хуванцар хог хаягдал дахин боловсруулахтай холбоотой таны хамгийн их мэдмээр байгаа зүйл юу байна вэ?	_____		
БҮЛЭГ IV. ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ				
32	Судалгаанд оролцогчийн нас:	20-29 нас 30-39 нас 40-49 нас 50-59 нас 60-с дээш	1 2 3 4 5	
33	Оролцогчийн хүйс:	Эрэгтэй Эмэгтэй	1 2	
34	Боловсролын түвшин:	Бүрэн дунд Тусгай дунд Бакалавр Магистр, түүнээс дээш	1 2 3 4	
35	Ажил эрхлэлтийн байдал:	Төрийн байгууллага Хувийн байгууллага Олон улсын байгууллага Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч Оюутан Тэтгэвэрт Ажилгүй	1 2 3 4 5 6 7	
36	Өрхийн ам бүлийн тоо		<input type="text"/>	
37	Өрхийн амьдарч буй байршил	Орон сууц Гэр хороолол Холимог	1 2 3	
СУДАЛГААНД ОРОЛЦСОН ТАНД БАЯРЛАЛАА				

ХАВСРАЛТ 8. ГАНЦААРЧИЛСАН ЯРИЛЦЛАГЫН АСУУЛГА

ГАНЦААРЧИЛСАН ЯРИЛЦЛАГЫН ЧИГЛҮҮЛЭХ АСУУЛТУУД - 1 (Хуванцар хог хаягдал дахин боловсруулах салбарт ЖДҮ эрхлэгчид)

Ярилцлагын I хэсэг

1. Хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйлдвэрлэл эрхлэх боломж бололцоо хэр байдаг вэ? Ямар хүндрэл бэрхшээл тулгарч байна вэ?
2. Танай байгууллагад дүрэм журам, стандарт мөрдөгддөг үү?
3. Хүний нөөц, тэдгээрийн чадварын асуудал ямар хэмжээнд байвал зохистой вэ? Танай байгууллагад ажилтнуудаа сургах хэрэгцээ байгаа юу? Тийм бол ямар чиглэлээр сургах шаардлагатай байна вэ?
4. Хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулах чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулахад санхүүгийн хувьд ямар хүндрэл бэрхшээл тулгардаг вэ? Үүнтэй холбоотой ямар нэгэн сургалтын хэрэгцээ гардаг уу?
5. Байгууллагын ХАБЭА ямар түвшинд байгаа вэ?
6. Дахин боловсруулах бүтээгдэхүүний маркетинг, зах зээлийн боломжийг хэрхэн харж байна вэ? Нийт бүтээгдэхүүн бүгд борлогддог уу? Хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн судалгаа бий юу? Бүтээгдэхүүн гадаадад экспортлогдох боломжийг судалж байсан уу?
7. Та бүхэнд энэ чиглэлээр бусад орнуудтай туршлага солилцож, экспертүүдтэй хамтарч ажиллах хүсэл байна уу?

Ярилцлагын II хэсэг

1. Дахин боловсруулах үйлдвэрүүдийн цаашдын чиг хандлагыг та хэрхэн харж байна вэ?
2. Танай түүхий эдийг бүрдүүлж болох 5 том дотоодын үйлдвэрлэгчдээс нэрлэнэ үү?
3. Ямар төрлийн сургалтын хэрэгцээ шаардлага байгааг дурдана уу?

ГАНЦААРЧИЛСАН ЯРИЛЦЛАГЫН ЧИГЛҮҮЛЭХ АСУУЛТУУД - 2

(Хотын захиргаа, хот-дүүрэг, аймаг сумын удирдлагууд)

Ярилцлагын I хэсэг

1. Дахин боловсруулах үйлдвэрийн талаар та ямар мэдлэг ойлголттой вэ?
2. Хуванцар хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйлдвэрийг яаж дэмжих хэрэгтэй вэ? Танай байгууллагын зүгээс ямар оролцоотой байх боломжтой вэ?
3. Хог хаягдлын тухай хуулийн “9.1.3.энгийн хог хаягдлыг цэвэрлэх, ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах, булшлах журмыг баталж, мөрдүүлэх; 9.3.9.хог хаягдлыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах зорилгоор ангилан ялгах, дахивар нөөц цуглуулах, дахин ашиглах, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах үйл ажиллагааг зохион байгуулж, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх” заалттай холбоотой хэрэгжилт, хяналт хангалттай байдаг уу? Бүрэн хэрэгжилтэд юу дутагдаж байна вэ?
4. Хог хаягдлын менежмент болон зохион байгуулалтад сайжруулах зүйлс байгаа юу? Танай засаг захиргааны нэгжид хуванцар хог хаягдлыг хэрхэн цуглуулж, тээвэрлэж, боловсруулдаг вэ? Эдгээрийг хууль эрхзүйн шаардлагад зохицуулахтай холбоотой ямар асуудлууд байна вэ?
5. Хуванцар хог хаягдлыг ялгах, цуглуулах, ангилах талаар сургалт зохион байгуулах хэрэгцээ байна уу? Байгаа бол ямар ямар сургалт хэрэгцээтэй байгааг нэрлэнэ үү?
6. Хогоо тогтмол ангилдаг байгууллага иргэдийг урамшуулдаг уу? Урамшуулах шаардлагатай юу
7. Танай байгууллагад энэ чиглэлийн ажилтнуудаа сургах хэрэгцээ байгаа юу? Тийм бол ямар чиглэлээр сургах шаардлагатай байна вэ?
8. Та бүхэнд энэ чиглэлээр бусад орнуудтай туршлага солилцож, экспертүүдтэй хамтарч ажиллах хүсэл байна уу?

Ярилцлагын II хэсэг

1. Дахин боловсруулах үйлдвэрүүдийн цаашдын чиг хандлагыг та хэрхэн харж байна вэ?

ГАНЦААРЧИЛСАН ЯРИЛЦЛАГЫН ЧИГЛҮҮЛЭХ АСУУЛТУУД - 3

(Хуванцар хог хаягдал цуглуулах ажилд оролцогчид)

Ярилцлагын I хэсэг

1. Хуванцар хог хаягдлыг үр ашигтай цуглуулахад ямар саад бэрхшээл тулгарч байна вэ? Үүнээс нэрлэнэ үү?
2. Хүний нөөц, тэдгээрийн харилцаа хандлагын асуудал ямар хэмжээнд байвал зохистой вэ? Танай ажилчдад сургалтын хэрэгцээ байгаа юу? (Хувиараа түүгчдээс асуухгүй)
3. Хуванцар хаягдлыг цуглуулах ажил эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөтэй гэж та бодож байна уу?
4. Хэрэв сөрөг нөлөөтэй бол нэг бүрийн хамгаалах хэрэгсэл (маск, бээлий, нүдний шил гэх мэт) ашигладаг уу? Үгүй бол яагаад?
5. Та бүхэн бусад орнуудтай туршлага солилцож, экспертүүдтэй хамтарч ажиллах хүсэлтэй байна уу?

Ярилцлагын II хэсэг

1. Таны бодлоор цаашид хуванцар хог хаягдлыг ямар хэлбэрээр цуглуулбал илүү үр дүнтэй байх вэ?
2. Хуванцар хог хаягдлыг цуглуулахтай холбоотой ямар сургалтууд зохион байгуулах шаардлагатай гэж та бодож байна вэ?

ГАНЦААРЧИЛСАН ЯРИЛЦЛАГЫН ЧИГЛҮҮЛЭХ АСУУЛТУУД - 4

(Иргэний нийгмийн байгууллагууд)

Ярилцлагын I хэсэг

1. Танай байгууллагын хувьд хог хаягдлын тухай хууль тогтоомжуудын талаар хэр мэдлэгтэй вэ?
2. Хог хаягдал үүсгэгчдийн хандлага, ойлголтыг өөрчлөхөд ямар ажлууд хийх нь зүйтэй вэ? Тухайлбал, өрх болон ААНБ-ын түвшинд хэрэгжүүлэх ажлууд юу юу байвал зохистой вэ?
3. Хуванцар хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах тал дээр иргэд, олон нийтийн оролцоо ямар байдаг вэ? Танай байгууллага ямар байдлаар оролцдог вэ?
4. Энэ чиглэлээр ажилладаг иргэний нийгмийн байгууллагуудад учирдаг бэрхшээл юу байдаг вэ?
5. Хог хаягдлыг үүсгэгч өрхүүд болон байгууллагуудад ямар сургалтын хэрэгцээ шаардлага байгаа гэж та үзэж байна вэ?

Ярилцлагын II хэсэг

1. Цаашид иргэний нийгмийн байгууллагуудын үүрэг оролцоо ямар байвал зохимжтой вэ?
2. Та бүхэнд ямар төрлийн сургалтын хэрэгцээ шаардлага байгааг дурдана уу?

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

1. Улаанбаатар хотын хог хаягдлын бүтцийн судалгаа-2019
2. Улаанбаатар хотын хатуу хог хаягдлын менежментийг сайжруулах мастер төлөвлөгөө боловсруулах судалгаа, 2007 он
3. Байгаль орчны мэдээллийн төв <https://eic.mn/waste/wasteinfo.php?type=1>
4. Монголын хог хаягдлыг дахин боловсруулах үндэсний холбооноос гаргасан гарын авлага
5. Дахин боловсруулах үйлдвэрүүдийн вэбсайт
6. Хог хаягдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга (2017)
7. Гурван тулгуурт хөгжлийн бодлого (2018)
8. Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030
9. Хог хаягдлын менежментийг сайжруулах үндэсний хөтөлбөр (2014)
10. Агаар, орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хөтөлбөр (2017)
11. Төрөөс аж үйлдвэрийн талаар баримтлах бодлого (2015)
12. Төрөөс аж үйлдвэрийн талаар баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлэх дунд хугацааны стратеги (2015-2020)
13. Ногоон хөгжлийн бодлого (2014)
14. Vyamba, B., and Ishikawa, M. (2017). "Municipal solid waste management in Ulaanbaatar, Mongolia: systems analysis"